

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ

Η ΟΥΓΓΡΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

...Στην Ουγγαρία... το κίνημα των μαζών ήταν τόσο ισχυρό και τόσο ριζοσπαστικό που μέσα σε λίγες μέρες έκαμε κυριολεκτικά σκόνη και το Κ.Κ. και ολακέρω τον κρατικό μηχανισμό...

...Τα εργατικά Συμβούλια γεννήθηκαν σχεδόν παντού, και η επέκτασή τους σ' όλη τη χώρα ήταν υπόθεση λίγων ωρών. Το ότι είχαν χαρακτήρα προτύπου, δεν προκύπτει απ' το ότι ήταν "εργατικά". Δεν εξαρτάται ούτε από την "προλεταριακή σύνθεση" τους ούτε απ' το ότι γεννιούνταν μέσα σε "επιχειρήσεις παραγωγής", ούτε ακόμα από τις εξωτερικές οφείδες της "μορφής" Συμβουλίου καθ'αυτήν. Η αποφασιστική τους σπουδαιότητα εγκείται: (α) στην εγκαθίδρυση της *αμεσης δημοκρατίας*, μ' άλλα λόγια της *αληθινής πολιτικής ισότητας* (της ισότητας ως προς την εξουσία). (β) στο ριζώμα τους σε συγκεκριμένες συλλογικότητες (που δεν είναι αναγκαίο να είναι μόνο των "εργοστασιών") (γ) στα σχετικά αιτήματά τους για *αυτοδιαχείριση* και για κατάργηση των νορμών εργασίας...

... Αν μιλώ για "αυτονομία" μαζικά όργανα, δεν είναι μόνον επειδή π.χ. δεν υπακούουν σε άτομα, σε κόμματα ή σε "κυβέρνηση". Τα ονομάζω έτσι διότι και καθόσον δεν δέχονται την καθιερυμένη θεσμική της κοινωνίας. Αυτό σημαίνει, ειδικότερα: πρώτον ότι αρνούνται κάθε νομιμότητα σε μια εξουσία που δεν πηγάζει απ' αυτά τα ίδια· και δεύτερον, ότι αποκρούουν στους κόλπους τους τη διαιρέση ανάμεσα σ' εκείνους που αποφασίζουν και σ' εκείνους που εκτελούν...

...η “πολιτική” αντιπροσωπευση τεινει να “διαπαιδαγωγησει”...[να εθισει] τους ανθρωπους στην πεποιθηση οτι δεν μπορουν να διαχειριζονται τα προβληματα της κοινωνιας, οτι υπαρχει μια ειδικη κατηγορια ανθρωπων προικισμενων με την ειδικη ικανοτητα να “κυβερνουν”. Η διαρκης αντιπροσωπευση παει μαζι με την “πολιτική ως επαγγελμα”. Συντελει ετσι στην πολιτική απαθεια, κι αυτη, με τη σειρα της, μεγαλωνει μεσα στο πνευμα των ανθρωπων το χασμα αναμεσα στην εκταση και στην πολυπλοκοτητα των κοινωνικων προβληματων και στην ικανοτητα τους να καταπιασθουν μ’ αυτα...

...Στην οργανωση του Συμβουλιου, ολες οι αποφασεισ πρεπει κατ’ αρχην να λαμβανονται, οποτε ειναι πρακτικως δυνατον, απο το συνολο των ενδιαφερομενων προσωπων, δηλαδη, απο τη γενικη συνελευση του “πολιτικου σωματος” (ειτε προκειται για εργοστασιο, για διοικηση, για πανεπιστημιο ή για συνοικια). Μια ομαδα αντιπροσωπων εξασφαλιζει την εφαρμογη των αποφασεων της γενικης συνελευσης και τη συνεχεια της διαχειρισης που χωριζει τις συνοδους της συνελευσης. Οι αντιπροσωποι εκλεγονται, και ανακαλουνται διαρκως (εκτεθειμενοι καθε στιγμη σε ακαριαια ανακληση)... Το σημαντικο σημειο ειναι οτι η εξουσια του αποφασιζειν ανηκει στη γενικη συνελευση, η οποια μπορει να αναθεωρησει τις αποφασεισ των αντιπροσωπων...

...ουτε η εξουσια της γενικης συνελευσης, ουτε το ανακλητο των αντιπροσωπων, ουτε η ευθυνη τους ενωπιον της συνελευσης, δεν ειναι πανακειες που “εγγυωνται” οτι ειναι αδυνατος ενας γραφειοκρατικος ή αλλος εκφυλισμος της επαναστασης. Η εξελιξη των Συμβουλιων, και καθε αλλου αυτονομου οργανισμου, και η μελλοντικη τους τυχη, εξαρτωνται απο την αυτο-κινητοποιηση και την αυτο-δραστηριοτητα των μαζων, απο το τί θα καμουν ή δε θα καμουν οι ανθρωποι, απο την ενεργο συμμετοχη τους στη ζωη των συλλογικων οργανων, απο τη θεληση τους να ριχνουν ολο τους το βαρος σε καθε στιγμη του processus: συζητηση, επεξεργασια, αποφαση, εφαρμογη και ελεγχο...

...Εκεινο που κρινεται εδω ειναι η “εξαλειψη του επαγγελματισμου” στην πολιτική, η καταργηση της ως ειδικης και χωριστης σφαιρας δραστηριοτητας και αρμοδιοτητας· και, αντιστοιχα, η καθολικη *πολιτικοποιηση* της κοινωνιας σημαινει απλως οτι οι υποθεσεισ της κοινωνιας ειναι, στην πραξη και οχι στα λογια, υποθεση ολων...

«Στα χρόνια που θα 'ρθουν, όλα τα προβλήματα που έχουν βαρυνούσα σημασία συνοψίζονται σε τούτο: Είστε υπέρ ή κατά της δράσης και του προγράμματος των ουγγρών εργατών;» **1**

Πρέπει να ζητήσω συγγνώμη που παραθετώ αποσπασμα από δικό μου κείμενο. Όμως, μετά από είκοσι χρόνια περιορίζομαι σ' αυτές τις λίγες γραμμές - και πιο επιμονα, πιο αγρία, ίσως, απ' όσο την εποχή που τις έγραφα. Και δεν είναι ο,τι συντελεστήκε –ή μάλλον ο,τι δεν συντελεστήκε– στην “σφαίρα των ιδεών” από τότε, δεν είναι η σιωπή που περιβάλλει την ουγγρική επανάσταση του 1956 μέσα σ' όλη πραγματι τη φιλολογία της “αριστερας”, της “νεας αριστερας” και της “ακρας αριστερας”, που θα μπορούσε ν' αλλάξει τη σταση μου.

Στ' αληθεια, αυτη η σιωπη είναι ο αρκετα δυσοιωνος δεικτης και της ποιτητας αυτης της φιλολογιας και των λανθανοντων κινητρων αυτων που εκλαμβανουν τον εαυτο τους για “επαναστατη”. Και δεν είναι υπερβολη να πουμε πως αυτη η σιωπη είναι ενα απο τα σημαδια της κυριαρχιας των αντιδραστικων ιδεων στον συγχρονο κοσμο. Σημαινει οτι η σταλινικη γραφειοκρατια εξακολουθει, εστω και λιγοτερο αμεσα, να αποφασιζει ποια θεματα επιτρεπεται να συζητιουνται και ποια απαγορευεται. (Σημερα, οι κυριως αντιδραστικες ιδεες είναι φυσικα οι ιδεες της γραφειοκρατιας - και οχι οι ιδεες του Ροναλντ Ρεηγκαν. Αλλωστε, χωρις πολλην αμφιβολια, ο Ρεηγκαν και ο Μπρεζνιεφ θα βρισκονταν συμφωνοι οσον αφορα στην Ουγγαρια).

Αυτονοητο πως δεν μπορούμε να εκτιμήσουμε μόνο μ' αυτό το κριτήριο την πραγματική συγκρούση και την πραγματική επίδραση της ουγγρικής επανάστασης. Εναντι της ιδεολογικης καταστολης της αναμνησης των γεγονοτων του 1956 (και εδω πρεπει να παρουμε τη λεξη “καταστολη” (repression) με την ψυχαναλυτικη εννοια, που είναι και η εννοια της λεξης στα αγγλικά, με την εννοια της “απώθησης”), είναι βεβαιο οτι η σημασια τους δεν επαψε να μεγαλωνει.

Αφηνοντας κατα μερος τις πιθανες υποχθονιες συνεπειες στις ανατολικες χωρες και στην ιδια την Ρωσια, δεν υπαρχει αμφιβολια οτι η πλατια διαδοση της ιδεας της αυτοδιαχειρισης κατα τις δυο τελευταιες δεκαετιες πρεπει να συσχετιστει με τις παραδειγματικες διεκδικησεις των ουγγρικων

εργατικών Συμβουλίων. Επίσης, δεν είναι προφανώς τυχαίο το ότι οι πιο πολλές οργανώσεις που εκθειάζουν την “αυτοδιαχείριση” (ιδίως τα ρεφορμιστικά κομμάτια και τα συνδικάτα - μα δεν είναι τα μονα) τηρούν σιγή για την Ουγγαρία και προτιμούν ν’ αναφέρονται π.χ. στο πιο σεβαστό (και χωρίς περιεχόμενο) “μοντέλο” της Γιουγκοσλαβίας. Χωρίζοντας έτσι την ιδέα της αυτοδιαχείρισης από την εξουσία των εργατικών Συμβουλίων και της καταστροφής της υφισταμένης τάξης, βρίσκουν τον τρόπο να παρουσιάζουν την αυτοδιαχείριση σαν ένα στοιχείο που θα μπορούσαμε να το προσθεσουμε απλώς, χωρίς πολλά δακρύα, στο σημερινό σύστημα.

Δεν είναι λιγότερο αλήθεια, ότι η διαδοχή αυτής της ιδέας υποσκαπτεί τα θεμέλια της κυριαρχίας της γραφειοκρατίας· και τίποτα δεν επιτρέπει να βεβαιώσουμε ότι οι ρεφορμιστές γραφειοκράτες θα καταφέρουν να την κάνουν απλό διακοσμητικό στοιχείο της κατεστημένης τάξης.

Μίλησα για τη σιωπή που περιβάλλει εδώ και χρόνια την ουγγρική επανάσταση. Η βιβλιογραφία η σχετική με τα γεγονότα του 1956 στην Ουγγαρία υπολογίζεται σήμερα σε πολλές χιλιάδες τόμους. Μα προκειται στην ουσία για γραπτά ειδικών, προορισμένα για ειδικούς. Εκείνο που φανερώνουν, είναι πιο πολύ η τεραστία επέκταση της αγοράς της παιδείας, του γραφισματος και των εκδόσεων παρά η πραγματική αναγνώριση της επαναστατικής σημασίας του 1956. Κατά τις δεκαετίες μετά το 1789 ή το 1917, είδαμε να εκδίδονται ελαχίστα κείμενα “πανεπιστημιακά” ή “επιστημονικά” για τη γαλλική και τη ρωσική επανάσταση.

Αλλά βρεθήκαμε μπροστά σε μια ασυνήθιστη εμφάνιση ολό και περισσότερο *πολιτικών* κειμένων σχετικά μ’ αυτές. Εγγραφαν για να *παρουν θέση*: ήταν υπέρ ή κατά. Όσοι ήταν υπέρ εβλεπαν τα γεγονότα της Γαλλίας και της Ρωσίας ως παραδείγματα, κάλυπταν τους συμπατριώτες του να δράσουν όπως ο λαός του Παρισιού ή οι εργάτες του Πετρογκραντ, και προσπαθούσαν να εξηγήσουν και να υπερασπιστούν τη δράση των επαναστατών εναντίον των αντιδραστικών ιδεολογιών της εποχής τους.

Βεβαία, η γαλλική και η ρωσική επανάσταση υπηρξαν “νικηφόρες” (αν και για λίγο), και η ουγγρική επανάσταση “ήττηθηκε” (μονολογεί αυτή η ήττα οφείλεται μόνο στην κατάληψη της χώρας από τον ισχυρότερο στρατό του κόσμου). Αλλά το 1871 και η Κομμουνία του Παρισιού είχε τσακιστεί κι αυτή, όμως αυτό δεν εμπόδισε τους επαναστάτες, επί μισόν αιώνα από τότε, κι ακόμα και σήμερα, να εξαίρουν το παράδειγμα της και να συζητούν τα διδάγματα της.

Το ότι ο ρωσικός στρατός συνετριψε την ουγγρική επανάσταση, αυτό εξηγεί ίσως τη μικρή απήχηση που είχε στα λαϊκά στρώματα, *οχι όμως* τη συστηματική σιωπή των “επαναστατών” και των “αριστερών διανοουμένων”. Ή μήπως οι ιδέες θα έπαιναν ν’ αληθεύουν και να ισχύουν όταν τα ρωσικά αρμάτα βάλθουν να πυροβολούν εναντίον τους;

Τα πράγματα, ωστόσο, γίνονται πιο ξεκαθαρά, όταν εξετάσουμε το περιεχόμενο, το νόημα και τα αναγκαία επακόλουθα της ουγγρικής επανάστασης. Μπορούμε τότε να καταλάβουμε αυτή η σιωπή τί ακριβώς σημαίνει: άμεση συνέπεια του ριζοσπαστικού χαρακτήρα αυτής της επανάστασης και απόπειρα να σβήσουν τη σημασία της και την αναμνηση της.

Η σύγχρονη κοινωνία είναι κοινωνία γραφειοκρατικού καπιταλισμού. Στη Ρωσία, στην Κίνα και στις άλλες χώρες που περνιούνται για “σοσιαλιστικές” πραγματώνεται η πιο καθαρή, η πιο ακραία μορφή –η ολοκληρωμένη μορφή– του γραφειοκρατικού καπιταλισμού. Η ουγγρική επανάσταση του 1956 ήταν η πρώτη και, ίσαμε τώρα, η μόνη ολοκληρωμένη επανάσταση εναντίον του ολοκληρωμένου γραφειοκρατικού καπιταλισμού - η πρώτη που προαναγγέλει το περιεχόμενο και τον προσανατολισμό των μελλοντικών επαναστάσεων στη Ρωσία, στην Κίνα και αλλού.

Δεκαετίες ολακερές οι “μαρξιστές”, οι “αριστεροί διανοούμενοι”, οι αγωνιστές κλπ. συζητούσαν –και συνεχίζουν– για το αν είναι σωστή ή όχι η σταλινική πολιτική, για τις αιτίες και την ακριβή ημερομηνία του ρωσικού “Θερμιδού”, για το βαθμό εκφυλισμού της ρωσικής επανάστασης, για τη κοινωνική φύση των καθεστώτων της Ρωσίας και της ανατολικής Ευρώπης (Εκφυλισμένα εργατικά κράτη; Εκφυλισμένα μη εργατικά κράτη; Σοσιαλιστικά κράτη με καπιταλιστικές παραμορφώσεις; Καπιταλιστικά κράτη με σοσιαλιστικές παραμορφώσεις;).

Οι εργάτες και η ουγγρική νεολαία πήραν τα όπλα, και βάλανε με την πράξη τους τελεία και παύλα σ’ αυτές τις συζητήσεις. Αποδείξανε με τις πράξεις τους ότι η διαφορά μεταξύ εργατών και του “εργατικού κράτους” είναι η διαφορά μεταξύ ζωής και θανάτου· και ότι προτιμούσαν να πεθάνουν πολεμώντας το “εργατικό κράτος” παρά να ζουν ως εργάτες κάτω από το “εργατικό κράτος”.

Όπως ο μερικώς γραφειοκρατικός καπιταλισμός της Δύσης, έτσι και ο ολοκληρωμένος γραφειοκρατικός καπιταλισμός της Ανατολής είναι γεμάτος αντιφάσεις και ξεσχιζεται από διαρκή κοινωνική συγκρούση. Αυτές οι αντιφάσεις, αυτή η συγκρούση, παίρνουν

περιοδικώς οξεία μορφή, και το σύστημα βαδίζει προς μίαν ανοιχτή κρίση. Ἡ ἡ πίεση του πληθυσμοῦ, που υφίσταται τὴν εκμεταλλεὺση καὶ τὴν καταπίεση, μπορεῖ νὰ φτάσῃ ὡς τὴν ἐκρήξη. Ἡ, πρὶν γίνῃ αὐτό, ἡ κυρίαρχουσα γραφειοκρατία μπορεῖ νὰ δοκιμάσῃ νὰ κάμῃ στὸν ἑαυτὸ τῆς μερικές “μεταρρυθμίσεις”.

Οἱ τομεῖς ὅπου ἀντιφάσεις καὶ συγκρούση εἶναι πῶς ἐκδηλῶνται καὶ πῶς πιεστικές εἶναι φυσικά οἱ τομεῖς τῆς “οἰκονομίας” καὶ τῆς “πολιτικῆς”. Σχεδὸν διαρκῆς οἰκονομικὸ χάος, συμφυῆς μετὰ τὸ γραφειοκρατικὸ “σχεδίασμα” (που, βαθύτερα, ἔχει τὶς ρίζες του στὴ συγκρούση που γνωρίζῃ ἀδιαλείπτως ἡ παραγωγή), **2** καὶ πανταχοῦ παρῶσα πολιτικὴ καταπίεση ἐμφανίζονται ὡς οἱ πῶς ἀνυποφορῶς ὀφείλονται τοῦ ολοκληρωτικῆς γραφειοκρατικῆς καπιταλισμοῦ. Ὀφείλονται, φυσικά, πὰρὰ πολὺ ἀλληλοεξαρτώμενες καὶ ἀλληλοπροσδιοριζόμενες - καὶ εἶναι καὶ οἱ δύο τὸ ἀναγκαῖο προϊόν τῆς κοινωνικῆς δομῆς τοῦ συστήματος.

Πραγματικῶς, ὅσο ἀφανταστὸ καὶ ἀν εἶναι δυνατόν νὰ φανῇ, τὸ σύνολο τῆς διεθνούς “ἀριστερᾶς” δε φαίνεται νὰ βλέπῃ ἐδῶ πὰρὰ μόνον δευτερευούσας ἐλλείψεις καὶ ἀδυναμίες που μποροῦν νὰ βελτιωθῶνται. Ἐποῦ πὺ οἱ “μεταρρυθμίσεις” που θὰ τὶς ἐξαιλέψουν, διατηρώντας ἀθικτὴ τὴν οὐσία τοῦ συστήματος, (νέα μεταμορφῶση τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου), γίνονται εὐμενῶς δεκτῆς στὴ Δύση ἀπὸ τοὺς υποψηφίους - γραφειοκράτες καὶ τοὺς φανερούς ἢ μεταμφιεμένους ἰδεολογούς τοὺς (“σοσιαλιστῆς”· “ἀιρετικῶς” ἢ καὶ “ὀρθοδόξους”, σημερὰ, κομμουνιστῆς, στὴν Ἰταλία, στὴ Γαλλία κλπ· τροτσικιστῆς· “προοδευτικῶς” δημοσιογράφους· διαφορῶν τυπῶν συνοδοιπορούς διανοούμεένους ἀπὸ χτεσίνους υπαρχιστῆς φιλοσοφούς ὅπως ὁ Σαρτρ καὶ ἡ ομαδὰ τῶν *Temps Modernes*, ἴσαμε σημερινούς “ρίζοσπαστῆς οικονομολογούς” ὅπως ὁ Νουτὶ κλπ.).

Δεν εἶναι δύσκολο νὰ καταλάβουμε γιὰτι καὶ πὺς αὐτοὶ οἱ ἀλλοκοτοὶ ὁμοτραπέζοι βρέθηκαν λίγο πολὺ ὁμοφῶνοι στὴν υποστήριξη τοὺς πρὸς τὸν Γκομουλκὰ τὸ 1956-57 καὶ στὴν “ἀντιθέση” τοὺς γιὰ τὴν εἰσβολὴ στὴν Τσεχοσλοβακία τὸ 1968, ἐνῶ γιὰ ὅ,τι ἀγγίζει τὴν οὐγγρικὴ ἐπανάσταση, ἐπιδόθηκαν σὲ ἐπαισχύντες συκοφαντίες (“κομμουνιστῆς”), ἐπιδόκμασαν τὴν τελικὴ εἰσβολὴ (Σαρτρ), εἶδαν ἀφ’ ὑψηλοῦ τὶς “σπασμῶδικῆς”, “στοιχειῶδεις” καὶ “αὐθορμητῆς” ἐνεργείες τῶν οὐγγρῶν ἐργατῶν (Μαντέλ), ἢ καταφυγανε στὴ σιωπὴ ὅσο πῶς γρηγορὰ μποροῦσαν.

Τὸ 1956, ὁ πολωνικὸς λαὸς δεν πῆρε τὰ ὅπλα. Παρόλη τὴν ἀναπτύξη τοὺς καὶ τὴν ἐνεργητικότητά τοὺς, τὰ ἐργατικά Συμβούλια ποτὲ δεν εἶχανε θέσει ρητὰ ὑπὸ ἀμφισβήτηση τὴν υφίσταμένη δομὴ τῆς ἐξουσίας. Τὸ

κομμουνιστικό κομμα καταφερε στην ουσια –με τιμημα μια μικρη εκκαθαριση στις γραμμες του και με μερικες μεταθεσεις προσωπικου– να ελεγει την κατασταση καθ’ ολη την κρισιμη περιοδο, και να καταπνιξει ετσι στο τελος, το μαζικο κινημα. **3**

Τα πραγματα ηταν ακομα πιο ξεκαθαρα στην Τσεχοσλοβακια το 1968 - και οι διαμαρτυριες της “αριστερας” ακομα πιο θορυβωδεις. Γιατι, σ’ αυτην την περιπτωση, βλεπετε, δεν υπηρχε κανενας κινδυνος: Πραγματι, κανενα σημαδι αυτονομης δραστηριοτητας των μαζων. Η νεα διευθυνση του Κ.Κ. ζητουσε να εισαγαγει καποιες “δημοκρατικες” μεταρρυθμισεις και αποκεντρωση της οικονομιας ως ενα βαθμο.

Αυτονοητο πως ο λαος δεν μπορουσε παρα να ευνοει αυτα τα μετρα. Μια μεταρρυθμιση που ερχεται εκ των ανω, και με την υποστηριξη του λαου, τι θαυμαστο ονειρο για τους σημερινους “επαναστατες”. Οπως ελεγε ο Μαντελ, αυτο θα “επετρεπε σε εκατομμυρια προλεταριους να ταυτιστουν και παλι με το εργατικο Κρατος”. Σε παρομοιες περιπτωσεις προφανως συγχωρεται να μεμφεται κανεις τα ρωσικα αρματα.

Στην Ουγγαρια ομως, το κινημα των μαζων ηταν τοσο ισχυρο και τοσο ριζοσπαστικο που μεσα σε λιγες μερες εκαμε κυριολεκτικα σκονη και το Κ.Κ. και ολακερο τον κρατικο μηχανισμο. Ουτε καν “δυαδικη εξουσια”: Ο,τι υπηρχε ως εξουσια ηταν στα χερια της ενοπλης νεολαιας και των εργατικων Συμβουλιων. Το “Προγραμμα” **4** των εργατικων Συμβουλιων ηταν απολυτως ασυμβιβαστο με τη διατηρηση της γραφειοκρατικης δομης της κοινωνιας. Αξιωνε την αυτοδιαχειριση των επιχειρησεων, να καταργηθουν οι νορμες εργασιας, την δραστικη μειωση των ανισοτητων στους μισθους, το προσταγμα στις γενικες αποψεις του σχεδιασμου, τον ελεγχο στη συνθεση της κυβερνησης, και καινουργιο προσανατολισμο της εξωτερικης πολιτικης. Και ολα τουτα συνομολογηθηκαν και διατυπωθηκαν καθαρα στο *διαστημα μερικων ημερων*.

Σ’ αυτο εδω το κειμενο θα ηταν γελοια ακαιρο να τονιζαμε οτι το ταδε σημειο αυτων των διεκδικησεων ηταν “σκοτεινο” και το δεινα “ανεπαρκες”. Αν οι φονιαδες του Κρεμλινου δεν συντριβανε την επανασταση, η αναπτυξη της θα εφερνε υποχρεωτικα τις αναγκαιες “διευκρινισεις” και “βελτιωσεις”. τα Συμβουλια και ο λαος θα ειχαν αποδειξει ή οχι οτι μπορουσαν να βρουνε μεσα τους την ικανοτητα και την δυναμη να δημιουργησουν μια καινουργια δομη εξουσιας και μια καινουργια θεσμιση της κοινωνιας.

Ταυτοχρονα, η επανασταση θα ελευθερωνε, θα αποδεσμευε ολες τις δυναμεις και ολες τις τασεις του ουγγρικου εθνους. Η ελευθερια του λογου και της οργανωσης για ολους, οποιεσδηποτε και αν ειναι οι ιδιαιτερες πολιτικες γνωμες του καθενος, θεωρηθηκε αμεσως αυτονοητη. Και ηταν αυτονοητο επισης το οτι οι διαφοροι εκπροσωποι της “προοδευτικης ανθρωποτητας” δεν μπορουσαν να το θεωρησουν ανεκτο αυτο τοπραγμα. Στα ματια τους, η ελευθερια λογου και οργανωσης ηταν το σημαδι του “μη καθαρου”, “ετεροκλητου”, “συγκεχυμενου” χαρακτηρα της ουγγρικης επαναστασης - οταν δεν ειδαν σ’ αυτην κυνικα την “αποδειξη” οτι η επανασταση δεν ηταν παρα μια “συνωμοσια του ιμπεριαλισμου”.

Θα μπορουσε κανεις να διερωτηθει γιατι ο καπιταλιστικος ιμπεριαλισμος μπορει τον περισσοτερο καιρο να ανεχεται την ελευθερια του λογου, και γιατι ο “σοσιαλιστικος” ιμπεριαλισμος δεν μπορει να την ανεχθει ουτε μια στιγμη. Αλλα ας αφησομε στην ακρη το προβλημα της ελευθεριας καθαυτο.

Ποια ειναι η ιστορικη και κοινωνιολογικη σημασια αυτου του εκτακτου πολλαπλασιασμου κομματων, οργανωσεων κλπ, μεσα σε λιγες μερες; Ειναι ακριβως αυτο: εγινε μια αυθεντικη επανασταση. Παρομοιος πολλαπλασιασμος, ενω ταυτοχρονα εκφραζονται με ολες τις παραλλαγες τους οι αντιστοιχες ιδεες, ειναι, πραγματι, το διακριτικο σημα της επαναστασης.

Αν αναγνωριζουμε επανασταση στα γεγονοτα του 1956 στην Ουγγαρια, ειναι οχι παρα, αλλα λογω ακριβως αυτης της απεριοριστης εκφρασης των πολιτικων τασεων, αυτου του “χαοτικου” (για τους γραφειοκρατες και τους φιλισταιους) χαρακτηρα της κοινωνικης εκρηξης. Ειναι κοινος τοπος – ή μαλλον θα επρεπε να ειναι – το να πουμε πως μια αληθινη επανασταση ειναι παντοτε εθνικη: ολοι οι τομεις, ολα τα στρωματα ενος εθνους αφηνουν την παθητικοτητα τους και την κομφορμιστικη υποταγη τους στην παλαια ταξη. Ολοι προσπαθουν να παρουν ενεργο μερος στο γκρεμισμα της και στην διαμορφωση μιας νεας ταξης.

Η κοινωνια ολακερη, καταπιεσμενη ισαμε τοτε, αδραχνει τη δυνατοτητα να εκφραζεται, ο καθενας σηκωνεται και βροντοφωναζει τις ιδεες και τις διεκδικησεις του. (Το οτι εμεις μπορει να αποδοκιμαζουμε πολλες απ’ αυτες, και να το λεμε το ιδιο μεγαλοφωνα, ειναι ενα εντελως διαφορετικο θεμα). Αυτο εγινε μετα το 1789, κατα τη γαλλικη επανασταση, και μετα το Φεβρουαριο του 1917, κατα τη ρωσικη επανασταση. (Ειναι παρα πολυ πιθανο οτι

οι κριτικοί της ουγγρικής επανάστασης θα καταδικάζαν, με την προφαση της “μη καθαρότητας”, της “συγχυσης” κλπ, και τον πολύ υποπτον, αφορητον κυκεωνα που προκαλεσαν οι δυο άλλες επαναστασεις).

Η επανάσταση είναι η κατάσταση εκείνη υπερθερμανσης και τηξης της κοινωνίας, που συνοδεύει τη γενική κινητοποίηση όλων των κατηγοριών και όλων των στρωμάτων και την κατεδάφιση όλων των κατεστημένων φραγμών. Αυτό το χαρακτηριστικό γνώρισμα είναι που κάνει κατανοητή την εκτακτη απελευθέρωση και τον εκτακτο πολλαπλασιασμό του δημιουργικού δυναμικού της κοινωνίας κατά τις επαναστατικές περιόδους, το σπασίμο των επαναλαμβανόμενων κυκλών της κοινωνικής ζωής - και το ξαφνικό άνοιγμα της ιστορίας.

Η ουγγρική επανάσταση, παρά τη μικρή της ζωή, έθεσε κατ' αρχήν τις οργανωτικές μορφές και τα κοινωνικά νοήματα που δηλώνουν μια κοινωνικοϊστορική θεσμική δημιουργία. Η πηγή αυτής της δημιουργίας ήταν η δραστηριότητα του ουγγρικού λαού: διανοομένων, φοιτητών, εργατών. “Θεωρητικοί” και “πολιτικοί”, ακριβώς λόγω της ιδιότητάς τους, αντί να συμβάλουν εστω και στο ελάχιστο, συνέχισαν να προσφέρουν στο λαό απάτη και φανακισμό. Βεβαίως, οι διανοομένοι επαιξάν σημαντικό θετικό ρόλο γιατί, πολλούς μήνες πριν από την τελική έκρηξη, καταπιαστήκαν (στον Κύκλο Ρετοφί και αλλού) να καταρρίψουν τους “πολιτικούς”, “ιδεολογικούς” και “θεωρητικούς” παραλογισμούς που επέτρεπαν στη σταλινική γραφειοκρατία να παρουσιάζει την ολοκληρωτική δικτατορία της σαν “λαϊκή δημοκρατία”, σαν “σοσιαλισμό”.

Αν επαιξάν αυτό το ρόλο, αυτό το πέτυχαν όχι “κομιζοντας στο λαό” μια καινούρια, ετοιματζιδική “αλήθεια”, αλλά καταγγέλλοντας θάρραλα τις παλιές ψευτιές γι' αυτό που ήταν. Κατά την αυτονομη δραστηριότητα του, και με τη βοήθεια της, ο λαός δημιούργησε νέες θετικές αλήθειες. Τις ονομάζω θετικές, γιατί ενσαρκώνονται σε πράξεις και σε οργανωτικές μορφές με προορισμό όχι μόνο ν' αγωνιστούν εναντίον της καταπίεσης και της εκμετάλλευσης της γραφειοκρατίας, αλλά επίσης και προπάντος να υπηρετήσουν νέες μορφές οργάνωσης της κοινωνικής ζωής, στη βάση νέων αρχών.

Αυτές οι αρχές συνεπαγονται ριζική ρήξη με τις κατεστημένες κοινωνικές δομές (στην Ανατολή όσο και στη Δύση) και, απ' τη στιγμή που διατυπώνεται ρητά, καθιστούν χωρίς νόημα τη “θεωρία” και την κληρονομημένη πολιτική “φιλοσοφία”. Αυτό, με τη

σειρα του, ανατρεπει την πατροπαραδοτη σχεση μεταξυ “θεωριας” και “πραξης” καθως και μεταξυ “θεωρητικων” και απλων ανθρωπων. Στην ουγγρικη επανασταση –οπως και στα αλλα προηγουμενα ιστορικα παραδειγματα– βρισκομε μια καινουρια αφετηρια, μια καινουργια πηγη, που μας αναγκαζει να στοχαστουμε εκ νεου πανω στο προβλημα της πολιτικης –δηλαδη της συνολικης θεσμισης της κοινωνιας– στο συγχρονο κοσμο, και μας δινει ταυτοχρονα μερικα απο τα οργανα αυτου του στοχασμου.

Εδω θ' ακουσομε ισως διαφορους θορυβους και διαμαρτυριες εναντιον του “αυθορμητισμου” και δη της “σκοταδιστικης δημαγωγιας”. Ας ριξομε μια ματια, πριν απαντησομε σ' αυτα, στη συμβολη ορισμενων διασημων πολιτικων και θεωρητικων πριν απο τα γεγονοτα του 1956 ή κατα τη διαρκεια τους.

Ας παρομε π.χ. τον Γκ. Λουκατς. Ιδου ασφαλως ενας απο τους σπανιους αληθινα δημιουργικους μαρξιστες θεωρητικους που εχουν φανει απο τον καιρο του Μαρξ. Ε λοιπον, *αυτος* τί εκαμε; Απο το 1924 (περιπου) ως το 1956, *καλυψε* στον ιδεολογικο τομεα τον Σταλιν και τον σταλινισμο, τις δικες της Μοσχας, το Γκουλαγκ, το “σοσιαλιστικο ρεαλισμο” και ο,τι εγινε στην Ουγγαρια απο το 1945· εφαρμοσε διαδοχικα τις εντολες του Ζηνοβιεφ, του Μπουχαριν, του Ζνταντοφ, του Ρεβε κλπ. Και το εκαμε *εν πληρει επιγνωσει* - γιατι ηξερε τοσο τα γεγονοτα οσο και το μαρξισμο, “την επαναστατικοτερη αντιληψη που παρηγαγε ποτε η ιστορια”. 5

Ποτε τολμησε να μισοϊδει το φως; Οταν οι μαζες αυθορμητα ξεσπασανε *εναντιον* των συνεπειων της θεωρητικης του διδασκαλιας. Ενω περασε τη ζωη του επικαλουμενος τη List der Vernunft (το πολυμηχανο του νου) εγινε η ακρα προσωποποιηση της Unlist der brossen Vernunft (τυφλωση του κοινου “νου”).

Ας παρομε τωρα την περιπτωση του Ιμρε Ναγκυ, του “πολιτικου”. Ποιά ηταν η βοηθεια του, τί εκαμε με την “πολιτικη” του ικανοτητα εναντια στις υπουλες ψευτιες της ρωσικης γραφειοκρατιας; Βρηκε εστω και για μια στιγμη μεσα του τη διαυγεια να κατανοησει, και το θαρρος να διακηρυξει: “Οτι κι αν συμβει, μην πιστευετε ποτε τους Ρωσους - κατι ξερω που το λεω”.

Οχι. Πελαγωσε· και δοκιμασε να ζητησει τη βοηθεια... των Ηνωμενων Εθνων! Η ιστορια δημιουργουσε τον εαυτο της, το αιματηρο δραμα της εξουσιας ηταν παρον, αυτουσιο: αρματα και κανονια αντιμετωπιζαν τα χερια και τα γυμνα στηθια εκατομμυριων ανθρωπων. Και ο Ναγκυ, ο “πολιτικος”, ο Realpolitiker, δεν μπορουσε να σκεφτει τιποτε αλλο

παρα μονο τα Ηνωμενα Εθνη, αυτο το απαισιο γκινιολ, οπου οι κακουργοι της Μοσχας και της Ουασινγκτον επιτιθενται ο ενας εναντιον του αλλου στους δημοσιους λογους τους, και συμφωνουν για τις βρωμικες κομπινες τους στους διαδρομους.

Αυτη ηταν η παραγωγη των επαγγελματιων της θεωριας και της πολιτικης, μη αυθορμητο ειδος, συνειδητο, σοφο και υψηλης ειδικευσης. Οι μη-επαγγελματιες, αυτοι παρηγαγαν μια ριζικη επανασταση - που δεν την προβλεψε, που δεν την προετοιμασε, που δεν την οργανωσε οποιοσδηποτε, αρα “αυθορμητη” οπως ολες οι επαναστασεις της ιστοριας.

Ο ουγγρικος λαος δεν ενηργησε “αυθορμητα” με την εννοια που ενα μωρο κλαιει “αυθορμητα” οταν ποναει. Ενηργησε βασει της κοινωνικης και ιστορικης πειρας του, και ετσι εκαμε κατι.

Οταν αυτος που περιβαλλεται το γελοιο τιτλο του “θεωρητικου” ή του “επαναστατη” παρατηρει αφ' υψηλου αυτο που ονομαζει “αυθορμητισμο”, νά ποιο αξιωμα κρυβει μεσα στο κεφαλι του: αδυνατον αυτος ο οχλος να μπορει ποτε να μαθει το παραμικρο για τη ζωη του, να βγαλει καποιο συμπερασμα καπως σοβαρο, να περασει απο το “δυο και δυο” στο “τεσσερα” - αδυνατον, προπαντος, να βαλει μπρος νεες ιδεες και ν' αναζητησει τις δικες του λυσεις στα δικα του προβληματα. Δεν χρειαζεται να υπογραμμισουμε την ουσιαστικη ταυτοτητα αυτου του αξιωματος με τα θεμελιωδη δογματα σχετικα με τον ανθρωπο και την κοινωνια που ηταν τα δογματα των διευθυντικων ταξεων εδω και χιλιαδες χρονια.

Εδω κρινω αναγκαια μια μεγαλη παρενθεση. Δεν ειναι δυνατον παρα να κανει εντυπωση το οτι οι “μαρξιστες” και οι “αριστεριστες” επιμενουν να σπαταλουν τον καιρο και την ενεργητικοτητα τους γραφοντας χωρις τελειωμο για τη σχεση μεταξυ του “Πρωτου Βιβλιου” και του “Τριτου Βιβλιου” του *Κεφαλαιου*, σχολιαζοντας και δινοντας νεες ερμηνειες στο ταδε ή στο δεινα σχολιο για τον Μαρξ, που εκανε ο ταδε ή ο δεινα ερμηνευτης του, υπομνηματιζοντας χωρις να κουραζονται *βιβλια*, χωρις σχεδον ποτε να λογαριαζουν την αληθινη ιστορια, την πραγματικη δημιουργια μορφων και νοηματων στη δραστηριοτητα και με τη δραστηριοτητα των ανθρωπων. Ακομα μια φορα η ιστορια αναγεται γι' αυτους στην ιστορια των ιδεων - ειδικοτερα στην ιστορια ενος πολυ μικρου αριθμου ιδεων. Μια απο τις συνεπειες αυτου ειναι οτι η ιστορια τεινει να ειναι ολο και λιγοτερο κατανοητη.

Γιατι η ιστορια δεν ειναι απλως ο καταλογος των ιστορικων “γεγονοτων”. Αυτο που λογαριαζεται, απο

επαναστατική αποψη, είναι η *ερμηνεία* αυτών των γεγονότων, που δεν μπορούμε να την αφήσουμε στους ιστορικούς του πανεπιστημιακού establishment. Αυτή η ερμηνεία είναι βεβαία λειτουργία των “θεωρητικών ιδεών” και του πολιτικού προταγματος του ερμηνευτή. Αλλά είναι ο οργανικός δεσμός ανάμεσα στα εξής τρία στοιχεία: το προταγμα, τις ιδέες και την αναγνώριση της πραγματικής ιστορίας ως πηγής (και όχι ως υλικού νεκρού), κι αυτό είναι που αποτελεί την ειδοποίη διαφορά της εργασίας ενός επαναστατή διανοούμενου και το μόνο που χαρακτηρίζει τη ριζική ρήξη της με την πατροπαραδοτή και επικρατούσα αντίληψη της “θεωρητικής εργασίας”. Λοιπόν σήμερα αυτός ο δεσμός βρίσκεται πραγματικά κομμένος στο 99% της φιλολογίας της “αριστεράς”.

Μα αυτό που συζητούμε εδώ, πάει πραγματικά πολύ πιο μακριά. Γιατί προταγμα και ιδέες έχουν τη ρίζα τους στην πραγματική ιστορία, στη δημιουργική δραστηριότητα των ανθρώπων στη σύγχρονη κοινωνία. Το επαναστατικό προταγμα δεν είναι η λογική συνέπεια μιας σωστής θεωρίας. Σ' αυτόν τον τομέα οι διαδοχικές θεωρίες είναι μάλλον δοκιμές γενικής διατύπωσης αυτού που η μαζα των ανθρώπων – των εργατών, πρώτα πρώτα, έπειτα των γυναικών, των σπουδαστών, των εθνικών μειονοτήτων κλπ – εκφράζουν εδώ και δύο αιώνες στην πάλη τους εναντίον των κατεστημένων θεσμών της κοινωνίας - είτε στις επαναστάσεις, στο εργοστάσιο, ή στην καθημερινή ζωή τους.

“Έχωντας” το αυτό, ο “επαναστατής” διανοούμενος μπαινει σε μια γελοία αντίφαση. Διακηρύσσει ότι η θεωρία του του επιτρέπει να καταλαβαίνει, και μάλιστα να κρίνει, την ιστορία – και φαίνεται ν' αγνοεί ότι η ουσιαστική πηγή αυτής της θεωρίας είναι η ιστορική δραστηριότητα του λαού στο παρελθόν. Έτσι καταντάει τυφλός μπροστά σ' αυτή τη δραστηριότητα έτσι όπως εκδηλώνεται στο παρόν - τυφλός π.χ. μπροστά στην ουγγρική επανάσταση.

Ας πάμε ως την ακμή της παρατήρησης μας: ας πάρουμε το έργο του Μαρξ. Αν ήταν απλώς και μόνο μια “σύνθεση” της γερμανικής κλασικής φιλοσοφίας, της αγγλικής πολιτικής οικονομίας και του γαλλικού ουτοπικού σοσιαλισμού, δεν θα ήταν παρά μια θεωρία μεταξύ πολλών άλλων. Αυτό που αποτελεί τη διαφορά είναι οι πολιτικές ιδέες που ενέπνεαν τον Μαρξ. Αλλά ποια είναι η πηγή αυτών των ιδεών; Δεν υπάρχει, πραγματικά, τίποτα εκεί μέσα – τίποτα, εν πάση περιπτώσει, που να έχει ακόμα κάποια ανταπόκριση και κάποια αξία σήμερα – που να μπορούμε να το αποδώσουμε στον ίδιο τον Μαρξ.

Στις ιδέες του, όλα ή σχεδόν όλα έχουν την πηγή τους στο εργατικό κίνημα όπως ήταν μεταξύ 1800 και 1840. Όλα ή σχεδόν όλα φανταζουν ήδη ασπρά πάνω σε μαύρο στην εργατική φιλολογία αυτής της εποχής.⁶ Και ποια είναι η μοναδική καινούργια πολιτική ιδέα που σταθίκε ικανός να συλλαβίσει ο Μαρξ μετά το *Κομμουνιστικό Μανιφέστο*; Είναι η ιδέα της καταστροφής του μηχανισμού του Κράτους και της “δικτατορίας του προλεταριάτου” - “δίδαγμα” όπως υπογραμμίζει ο ίδιος, της Κομμουνίας του Παρισιού· δίδαγμα που ενσαρκώνεται στη δραστηριότητα των παρισινών εργατών και, κατά πρώτο λόγο, στην νέα μορφή θεσμού που δημιούργησαν: στην ίδια την Κομμούνα. Αυτή τη δημιουργία, ο Μαρξ, παρά τη θεωρία του και τη μεγαλοφύα του, δεν σταθίκε ικανός να την προβλέψει. Αλλά, όντας Μαρξ και όχι μαρξίστης, μπόρεσε να την αναγνώρισει - εκ των υστερών. ⁷

Ας γυρίσομε στην κυρίως συζήτηση μας. Τί θα μπόρουσε να είναι το “μη αυθορμητό” στο οποίο αντιτασσομε το αυθορμητό; Θα ήταν η “συνείδηση”; Αλλά ποιος τόλμαει να πει ότι οι συγγροί εργατές πχ, ήταν *μη* συνείδητοι; Με ποια έννοια; Ήταν υπνοβάτες, βρίσκονταν υπό την επίδραση του LSD; Ή μήπως θα ήθελε να πει κανείς ότι δεν ήταν “άρκετα” συνείδητοι ή όχι συνείδητοι “με το σωστό τρόπο”; Αλλά τί είναι “άρκετη” συνείδηση, ποιος είναι ο “σωστός τρόπος” να είναι κανείς συνείδητος; Ο τρόπος του κ. Μαντέλ μήπως; Ή του κ. Σαρτρ; Ή μήπως προκειται για την απόλυτη Γνώση; Γνώση τίνος; Είναι κανείς εδώ γύρω που να ισχυρίζεται ότι την αντιπροσωπεύει; Και τί την *κάνει*; Ξερούμε πάντως τί την *κάνανε* την δική τους γνώση ο Καουτσκι και ο Λένιν.

Ή το αντίθετο του “αυθορμητού” βρίσκεται στην οργάνωση; Αλλά το ζήτημα είναι ακριβώς *ποιά* οργάνωση και οργάνωση *τίνος*; Η “αυθορμητή” δράση των συγγρών εργατών και του συγγρικού λαού ήταν δράση που *απεβλέπε στην οργάνωση*, και κάτι παραπάνω: ο αυθορμητισμός τους ήταν ακριβώς αυτό, η *αυτο-οργάνωση του*. *Κι αυτό είναι ακριβώς εκείνο που ο γραφειοκράτης ψευτο“θεωρητικός” απεχθάνεται περισσότερο από καθετί: το ότι οι εργατές, αντί να περιμένουν, με παθητικόν ενθουσιασμό, να έρθει να τους “οργανώσει”, οργανώνονται μόνοι τους σε εργατικά Συμβούλια.*

Και πώς τους οργανώνει, όταν του δώσουν την ευκαιρία; Όπως το κάμανε οι κυρίαρχες τάξεις επί αιώνες στα εργοστάσια και στο στρατό. Και τούτο, όχι μόνον αν και όταν πάρει την εξουσία, παρά από πιο μπροστά: σ’ ένα μεγάλο συνδικάτο π.χ. ή σ’ ένα “μπλοσεβίκικο κομμα”, όπου οι εσωτερικές σχέσεις,

απο τη δομη τους, τη μορφη τους και το περιεχομενο τους, αναπαραγουν απλως τη δομη της καπιταλιστικης κοινωνιας: ιεραρχια, διαιρεση σ' ενα στρωμα *διευθυνοντων* και μια μαζα *εκτελεστων*, πεπλο ψευτο-“γνωσης” ριγμενο πανω στην εξουσια μιας γραφειοκρατιας, που επανεκλεγει τον εαυτο της και διαιωνιζεται κλπ. -δηλαδη τη μορφη που ανταποκρινεται στην αναπαραγωγη και στη διαιωνιση της πολιτικης αλλοτριωσης (και κατα συνεπεια, της καθολικης αλλοτριωσης).

Αν το αντιθετο του “αυθορμητου”, δηλ. της αυτοδραστηριοτητας και της αυτοοργανωσης ειναι η *ετεροοργανωση* –απο τους πολιτικους, τους “θεωρητικους”, τους “επαγγελματιες επαναστατες” κλπ– τοτε το αντιθετο του αυθορμητου ειναι ολοφανερα η *αντεπανάσταση* ή η συντηρηση της υφισταμενης ταξης.

Η επανάσταση ειναι ακριβως η αυτο-οργανωση του λαου. Απ' αυτο και μονο προϋποθετει προφανως ενα “γιγνεσθαι-συνειδητο” των ουσιαστικων χαρακτηριστικων και μηχανισμων του καθιδρυμενου συστηματος, καθως και του ποθου και της θελησης να βρεθει μια καινουργια λυση του προβληματος της θεσμισης της κοινωνιας. (Ειναι σαφες π.χ. οτι η κατανοηση που ειχαν στην πραξη οι ουγγροι εργατες του κοινωνικου χαρακτηρα της γραφειοκρατιας ως ταξης εκμεταλλευτικης και καταπιεστικης και των ορων της υπαρξης της ηταν, *απο θεωρητικη αποψη*, απειρωσ ανωτερη απ' ολες τις ψευτο-“θεωρητικες” αναλυσεις που περιεχονται σε τριαντα χρονια τροτσκιστικη φιλολογια και στα πιο πολλα απο τα αλλα γραπτα “μαρξιστων της αριστερας”.)

Αυτοοργανωση ειναι εδω *αυτοοργανουσθαι* και συνειδηση, *συνειδητο-γιγνεσθαι*. και στις δυο περιπτωσεις εχουμε ενα *processus*, οχι μια *κατασταση*. Οχι πως ο λαος ανακαλυψε επιτελους “τήν” καταλληλη μορφη κοινωνικης οργανωσης· αλλα ξεδιακρινει οτι αυτη η “μορφη” ειναι η δικη του δραστηριοτητα αυτοοργανωσης, σε συμφωνια με την κατανοηση της καταστασης και των σκοπων που θετει στον εαυτο του. Μ' αυτην την εννοια, η επανάσταση δεν μπορει παρα να ειναι “αυθορμητη” στην γεννηση της καθως και στην αναπτυξη της. Γιατι η επανάσταση *ειναι* ρητη αυτοθεσμιση της κοινωνιας.

“Αυθορμητο” δε σημαινει τιποτε αλλο εδω παρα την κοινωνικοιστορικη δημιουργικη δραστηριοτητα στην υψηλοτερη της εκφραση, τη δραστηριοτητα που εχει σκοπο την θεσμιση της ιδιας της κοινωνιας. Γι' αυτο ολες οι επαναστατικες εκρηξεις των νεοτερων χρονων προσφερουν αδιαφιλονικητα παραδειγματα.

Καμμία ιστορική δράση δεν είναι “αυθόρμητη” αν μ’ αυτό εννοούμε ότι θα ξεπηδούσε στο κενό, ότι θα ήταν απολυτως χωρίς σχέση με τις συνθήκες, το περιβάλλον, το παρελθόν. Και κάθε μεγάλη ιστορική δράση είναι ακριβώς αυθόρμητη με την αρχική σημασία αυτής της λέξης: *springs*, “πηγή”. **8** Η ιστορία είναι δημιουργία, που σημαίνει: *ξεπεταγμα* εκείνου που δεν είναι εγγεγραμμένο ήδη στις “αιτίες” του, στους “όρους” του κλπ, εκείνου που δεν είναι επαναληψη –ουτε με την αυστηρή έννοια, ουτε ως παραλλαγή του ήδη δεδομένου– εκείνου που είναι, απεναντίας, θέση νέων μορφών και σχημάτων, νέων σημασιών - δηλαδή *αυτοθεσμιση*. Για να το πούμε με όρους πιο αυστηρούς, πιο πραγματιστικούς, πιο μαθηματικούς: αυθόρμητο είναι το υπερβαλλον του “αποτελεσματος” ως προς τις “αιτίες”. **9**

Οι ουγγροί εργάτες εδράσαν με την πείρα τους, και η δράση τους υπηρξε *επεξεργασία* –με τη λιγότερο αγοραία σημασία της λέξης– αυτής της πείρας. Ομως αυτή η δράση δεν ήταν “αναγκαία” αντίδραση ή απάντηση, αιτιακά προσδιορισμένη, σε μια δεδομένη κατάσταση - πολύ περισσότερο, αυτή η επεξεργασία δεν ήταν το προϊόν μιας “λογικής” διαδικασίας αφαιρέσης συμπερασμού, κλπ.

Εδώ και μερικά χρόνια, μιση ντουζίνα χώρες της ανατολικής Ευρώπης –και η ίδια η Ρωσία πολύ πιο μπροστα– γνώριζαν μια γενική κατάσταση ουσιαστικά ομοία με κεινή που θα δοκιμάζε κανείς να καταλογίσει στην εκρηξη του 1956. Τουλάχιστον τα γεγονότα της Ανατολικής Γερμανίας το 1953, της Πολωνίας το 1956 (και το 1970 και το 1976) της Τσεχοσλοβακίας το 1968 καθώς και οι πιο περιορισμένες και λιγότερο γνωστες εξεγερσεις στη Ρωσία (Νοβοτσερκασκ, π.χ.) είναι η αποδείξη αυτής της ουσιαστικής ομοιότητας.

Ωστόσο μόνο στην Ουγγαρία αυτή η λαϊκή δραστηριότητα εφτάσε σ’ εκείνη την ένταση που είναι ικανή να γεννησει μίαν επανάσταση. Οτι η Ουγγαρία και ο λαός της έχει κάτι το ιδιαίτερο, τίποτε πιο βεβαιο. Το ίδιο και κάθε χώρα και κάθε λαός. Ξερομπε πως κάθε ατομική οντότητα είναι απολυτως μοναδική και, απ’ αυτήν την αποψη, απολυτως ομοία με τις άλλες. Οι “ιδιομορφίες” της ουγγρικής ιστορίας κλπ. δε μας βοηθούν καθόλου όταν προσπαθούμε να εξηγήσουμε εξαντλητικά γιατί αυτή η ιδιαίτερη μορφή επανάστασης έγινε σ’ αυτήν την ιδιαίτερη χώρα και αυτή την ιδιαίτερη στιγμή. **10**

Μία συγκεκριμένη ιστορική έρευνα μπορεί προφανώς να συμβάλει στο “να κάμει κατανοητό” (*εκ των υστερών*), και δεν μπορούμε να ξεχάσουμε τα ατελείωτα προβλήματα που συνεπαγεται αυτή η

ρητρα) ενα σημαντικό μέρος της αλληλουχίας των γεγονοτων, των πραξεων των ανθρωπων και των αντιδρασεων τους κλπ. Δεν επιτρεπει ποτέ να πηδαμε απ' αυτη την περιγραφη και απ' αυτη τη μερικη κατανοηση των καταστασεων, κινητρων, δρασεων κλπ, στην “εξηγηση του αποτελεσματος”.

Ετσι πχ, μπορει να πει κανεις: μια επανασταση εχει “αιτια” την εκμεταλλευση και την καταπιεση. Μα αυτα υπαρχουν εδω και αιωνες (και χιλιετιες). Λενε τοτε: πρεπει εκμεταλλευση και καταπιεση να φτασουν ως ενα “ακραιο σημειο”. Αλλα ποιό ειναι αυτο το “ακραιο σημειο”; Και μηπως δεν το φτασαμε αλληπαλληλα, χωρις ν' ακολουθησει καθε φορα επανασταση; Συνεχιζουν: αυτο το “ακραιο σημειο” εκμεταλλευσης και καταπιεσης πρεπει να συμπιπτει με μια “εσωτερικη κριση” των διευθυντικων ταξεων, με τη στειροτητα ή τη διαλυση του καθεστωτος. Αλλα τί περισσοτερο θελετε, απο αποψη στειροτητας και διαλυσης, απ' ο,τι πραγματοποιηθηκε στις πιο πολλες χωρες της Ευρωπης μετα το 1918 ή μετα το 1945;

Τελος: οι μαζες πρεπει να εχουν φτασει σ' ενα ικανοποιητικο επιπεδο συνειδησης και μαχητικοτητας. Και τί καθοριζει το επιπεδο συνειδησης και μαχητικοτητας των μαζων; Η επανασταση δεν εγινε, επειδη οι συνθηκες για μια επανασταση δεν ηταν ωριμες. Η πιο σημαντικη απ' αυτες τις συνθηκες ειναι ενα επαρκες επιπεδο συνειδησης και μαχητικοτητας των μαζων. Επαρκες για τί; Μα, επαρκες για να καμει την επανασταση. Με λιγα λογια: Δεν εγινε επανασταση γιατι δεν εγινε επανασταση. Αυτη ειναι, στην περιπτωση μας, η τελευταια λεξη της “μαρξιστικης” (ή απλως “ντετερμινιστικης”, “επιστημονικης”) σοφιας. **11**

Τα πραγματα ειναι ακομα πιο καθαρα οταν αντιμετωπιζομε οχι την “εξεγερση” ως εκρηξη και καταστροφη της παλαιας ταξης, αλλα την επανασταση ως αυτοοργανωμενη δραστηριοτητα που αποβλεπει στην θεσμιση μιας νεας ταξης. (Αυτη η διακριση ειναι, φυσικα, μια διαχωριστικη αφαιρεση). Μ' αλλα λογια, οταν εξεταζομε το θετικο περιεχομενο αυτου που το ονομασα παραπανω επεξεργασια της πειρας.

Η παλαια κατασταση πραγματων, οσο αβασταχτη κι αν ηταν, θα μπορουσε να γεννησει μονο μια επι πλεον δωση καρτεριας, μια επιταση της θρησκοληψιας, ή το αιτημα για λιγο-πολυ “μετριοπαθεις” μεταρρυθμισεις. Αντι γι' αυτο, το κινημα βραχυκυκλωσε ολες τις αλλες “λυσεις”, και ο λαος βαλθηκε να πολεμησει και να πεθανει για τη γενικη ανοικοδομηση της κοινωνιας. Θα ηταν ζορικο εργο, για τον θεωρητικο που θα ηθελε ν' αποδειξει πως ηταν η μονη “λογικη” και/ή

“πρακτικώς δυνατή” εκλογή για την Ουγγαρία του 1956. Πολλές χώρες στον κόσμο δώσανε, κι εξακολουθούν να δίνουν αναριθμητά παραδείγματα για το αντίθετο. Το θετικό περιεχόμενο της “απάντησης” –συσταση εργατικών Συμβουλίων, διεκδίκηση για αυτοδιαχείριση και καταργηση των νορμών εργασιας κλπ– δεν ήταν εξαγομένο “συλλογισμού”. Δεν ήταν η εκλογή του “μόνου δυνατού άλλου ορού του διλήμματος” κλπ. Ήταν μια επεξεργασία που *υπερέβη* το δεδομένο (και ο,τι είναι δεδομένο μαζί με το δεδομένο, συνεπεία του ή περιεχόμενου του) και κατέληξε στο καινούριο.

Το ότι οι ρίζες αυτού του καινούριου βυθίζονται μέσα σε μια βαθιά και οργανική σχέση με τις προγενεστερές δημιουργίες του εργατικού κινήματος και με το περιεχόμενο άλλων φάσεων της επανασταστικής δραστηριότητας, αυτό δεν μειώνει τη σημασία του· το αντίθετο μάλιστα. Υπογραμμίζει το ότι η ουγγρική επανάσταση εγγραφεται στη σειρά των αγώνων που αποβλέπουν, εδώ και διακοσμία περίπου χρόνια, σε μια ριζική ανοικοδόμηση της κοινωνίας. Σημαδεύει στη δραστηριότητα του ουγγρικού λαού μια νέα στιγμή της ανάπτυξης του επαναστατικού προταγματος (projet) – και, ταυτοχρόνια, βεβαιώνει ότι αυτές οι δημιουργίες έχουν μια σημασία που υπερβαίνει, και μάλιστα κατά πολύ, τη στιγμή και τους ορούς που προσιδιάζουν στη γεννήση τους.

Οι μορφές οργανώσης –τα Συμβούλια– που δημιουργήσαν οι ουγγροί εργάτες είναι του ίδιου τύπου με τις μορφές που δημιουργήσαν παλαιότερα και άλλου οι επαναστάτες εργάτες. Οι σκοποί και οι διεκδικήσεις που διακηρύξαν αυτά τα Συμβούλια ευθυγραμμίζονται με όσα προβάλε ολοκληρή η ιστορία του εργατικού κινήματος –είτε προκειται για την ανοιχτή παλη, είτε για τον ατύχο αγώνα που διεξάγεται μερα με τη μερα σε όλα τα εργοστάσια της υδρογειου– ενώ σε ορισμένα βασικά σημεία (αυτοδιαχείριση, καταργηση των νορμών εργασιας) έχουν χαρακτήρα πιο ρητό και πιο ριζικό.

Υπάρχει λοιπόν στον συγχρόνο κόσμο μια *ενοτητα* του επαναστατικού προταγματος. Αυτή την ενοτητα μπορούμε να την κανόμε “πιο κατανοητή” δείχνοντας αυτό που είναι ιστορική κληρονομία και ιστορική συνέχεια, αυτό που είναι ομοιοτητα των συνθηκών –ιδιαιτερα στη ζωή και στην εργασία– μέσα στις οποίες το κοινωνικό σύστημα τοποθετεί την εργατική τάξη. Αλλά, ακόμα μια φορά, όσο προσφοροί, όσο σημαντικοί κι αν είναι αυτοί οι παραγοντες, δε θα μπορεσουν ποτε να μας δώσουν το σύνολο των “αναγκαιών και επαρκών ορών” για την παραγωγή του περιεχομένου των “απάντησεων” του 1871, 1905,

1917, 1915, 1936-1937, 1956 - ή για την ελλειψη αναλογης παραγωγης σε αλλες περιπτωσεις. Γιατι αυτο που εχομε εδω δεν ειναι μια “αντικειμενικη” ενοτητα, μια ενοτητα ως ταυτοτητα μιας ταξης “αποτελεσματος” που προκυπτουν απο μια ταξη “ταυτων αιτιων” - παρα μια ενοτητα σε διαμορφωση, που τωρα γινεται, ενοτητα που κανει η ιδια τον εαυτο της (και, φυσικα, δεν εχει γινει ακομα): ενοτητα κοινωνικοϊστορικης δημιουργιας.

Χωρις να θελω να μειωσω τη σημασια πολλων αλλων πλευρων της συγγρικης επαναστασης, θα ασχοληθω ουσιαστικα εδω με τη σημασια των εργατικων Συμβουλιων και με ορισμενους απο τους στοχους και τις διεκδικησεις τους. Εξεταζοντας αυτο που θεωρω οτι ειναι το δυναμει νοημα των Συμβουλιων και των διεκδικησεων τους, *ερμηνευω* (αυτο φυσικα κανει οποιοσδηποτε μιλαει γι' αυτο το θεμα -ή για καθε αλλο). Ερμηνευω λειτουργωντας με τις δικες μου πολιτικες θεσεις και προοπτικες και με τις ιδεες που μπορεσα να φτασω. Ερμηνευω τα γεγονοτα της Ουγγαριας του 1956 που ειναι “ιδιομορφα” και “ακραια”.

Παιρνω για γνωστο οτι σ' αυτην την “ιδιομορφια” σ' αυτο το “ακραιο” ειναι που μπορουμε καλυτερα να διακρινομε, μεσα απο το συννεφο του συνηθισμενου και του κοινου, τις καθαρες, συμπυκνωμενες, διαβρωτικες δυναμεις της παρουςας ιστορικης καταστασης. (Οπως αλλωστε ο Μαρξ του '68 στη Γαλλια υπηρξε “ιδιομορφος” και “ακραιος” - και εξαιτιας αυτου ηταν οριακη κατασταση, νεες δυνατοτητες αποκαλυφτηκαν, ή μαλλον δημιουργηθηκαν κατα την πορεια των γεγονοτων του Μαρξ, και εξαιτιας αυτων των γεγονοτων.)

Τελος, τα γεγονοτα της Ουγγαριας δεν διαρκεσανε παρα μονο μερικες εβδομαδες. Λεω οτι αυτες οι εβδομαδες –οπως και οι λιγες εβδομαδες της Κομμουνας του Παρισιου– δεν εχουν λιγοτερη σπουδαιοτητα και σημασια για μας απ' οσο τρεις χιλιαδες χρονια ιστοριας της Αιγυπτου των Φαραω.

Και αν το λεω αυτο, ειναι γιατι φρονω πως ο,τι περικλειουν δυναμει τα συγγρικα εργατικα Συμβουλια, στο σχηματισμο τους και στους σκοπους τους, ειναι η καταστροφη των κατα παραδοση, κληρονομημενων και θεσμισμενων κοινωνικων νοηματων, της πολιτικης εξουσιας, αφενος, και, αφετερου, της παραγωγης και της εργασιας - δηλαδη το σπερμα μιας νεας θεσμισης της κοινωνιας. Πραγμα που συνεπαγεται, ιδιαιτερα, ριζικη ρηξη με την κληρονομημενη φιλοσοφια οσον αφορα στην πολιτικη και την εργασια.

Τα εργατικά Συμβούλια γεννήθηκαν σχεδόν παντού, και η επέκτασή τους σ' όλη τη χώρα ήταν υποθέση λίγων ωρών. Το ότι είχαν χαρακτήρα προτύπου, δεν προκύπτει απ' το ότι ήταν "εργατικά". Δεν εξαρτάται ούτε από την "προλεταριακή συνθεση" τους ούτε απ' το ότι γεννιούνταν μέσα σε "επιχειρήσεις παραγωγής", ούτε ακόμα από τις εξωτερικές οφείες της "μορφής" Συμβουλίου καθ'αυτήν. Η αποφασιστική τους σπουδαιότητα εγκείται: (α) στην εγκαθίδρυση της αμεσης δημοκρατίας, μ' άλλα λόγια της αληθινής πολιτικής ισοτητας (της ισοτητας ως προς την εξουσία). (β) στο ριζωμα τους σε συγκεκριμένες συλλογικότητες (που δεν είναι αναγκάιο να είναι μονοτών "εργοστασίων"). (γ) στα σχετικά αιτήματα τους για αυτοδιαχείριση και για καταργηση των νορμών εργασίας.

Σ' αυτά τα τρία σημεία διαπιστώνουμε μια προσπάθεια να καταργηθεί η καθιδρυμένη διαίρεση της κοινωνίας και η ουσιαστική διακρίση μεταξύ των κυρίων τομέων της συλλογικής δραστηριότητας. Διακυβεύεται εδώ, όχι μόνον η διαίρεση σε "τάξεις", αλλά και η διαίρεση σε "διευθυνόντες" και "διευθυνομένους" (που μια μορφή της είναι η διαίρεση σε "αντιπροσώπους" και "αντιπροσωπευομένους"). η διαίρεση σε ξεχωριστή "κυβέρνηση" ή μια στενή "πολιτική" σφαιρά και, απ' την άλλη, στο υπόλοιπο της κοινωνικής ζωής, ιδίως στην "εργασία" ή στην "παραγωγή". η διαίρεση, τέλος, σε άμεσα ενδιαφέροντα και καθημερινές δραστηριότητες, και, απ' την άλλη, σε "γενική πολιτική".

Η καταργηση της διαίρεσης και της ουσιαστικής διακρίσης δεν σημαίνει, φυσικά, την ελευση μιας αδιαφοριστής "ταυτότητας" του καθενός και των πάντων, μιας "ομογενούς" κοινωνίας, κλπ. (Αυτό το δίλημμα —ή κοινωνία διηρημένη στη βάση του ανταγωνισμού, διαχωρισμένη με τον ένα ή τον άλλον τρόπο, ή καθολική ομοιογένεια και απουσία οποιουδήποτε διαφορισμού— είναι ένα από τα κρυμμένα αξιώματα της κληρονομημένης πολιτικής φιλοσοφίας. Ο Μαρξ το δεχτηκε κι αυτός, έχοντας την γνώμη ότι η καταργηση της κοινωνικής διαίρεσης, της εξουσίας του Κράτους, της πολιτικής κλπ. θα είναι αποτέλεσμα της ομοιογένειας της κοινωνίας που δημιουργεί ο καπιταλισμός).

Η καταργηση της διαίρεσης και της διακρίσης εμπεριέχει την αναγνώριση των διαφορών μεταξύ των τομέων της κοινότητας (η άρνηση τους μέσω αφηρημένων γενικών εννοιών —"πολίτης", "προλεταριός", "καταναλωτής"— απλώς επαναβεβαιώνει τη διακρίση που διαπερνάει κάθε

ατομο) και απαιτει εναν αλλον τυπο αρθρωσης αυτων των τομεων.

Στην οργανωση του Συμβουλιου ολες οι αποφασεισ πρεπει κατ' αρχην να λαμβανονται, οποτε ειναι πρακτικως δυνατον, απο το συνολο των ενδιαφερομενων προσωπων, δηλαδη απο τη γενικη συνελευση του “πολιτικου σωματος” (ειτε προκειται για εργοστασιο, για διοικηση, για πανεπιστημιο ή για συνοικια). Μια ομαδα αντιπροσωπων εξασφαλιζει την εφαρμογη των αποφασεων της γενικης συνελευσης και τη συνεχεια της διαχειρισης των τρεχουσων υποθεσεων κατα το ενδιαμεσο διαστημα που χωριζει τις συνοδους της συνελευσης. Οι αντιπροσωποι εκλεγονται και ανακαλουνται διαρκως (εκτεθειμενοι καθε στιγμη σε ακαριαια ανακληση). Αλλα ουτε αυτο το διαρκως ανακλητο ουτε και η εκλογη των αντιπροσωπων δεν ειναι εδω αποφασιστικα. Άλλα μεσα (με τη σειρα, εκ περιτροπης πχ) θα μπορούσαν να υπηρετησουν τους ιδιους σκοπους. Το σημαντικο σημειο ειναι οτι η εξουσια του αποφασιζειν ανηκει στη γενικη συνελευση, η οποια μπορει να αναθεωρησει τις αποφασεισ των αντιπροσωπων, και οτι οι αντιπροσωποι δεν εχουν παρα μια “εξουσια” υπολειματικη (residuel) δηλ. μια εξουσια που υπαρχει επειδη και μονον η γενικη συνελευση δεν μπορει να συνεδριαζει 24 ωρες το εικοσιτετραωρο.

Αυτη η εξουσια της γενικης συνελευσης σημαινει αμεσα την καταργηση της θεσμισμενης διαιρεσης της κοινωνιας σε “διευθυνοντες” και “διευθυνομενους”. Καταργει ιδιως την επικρατουςα πολιτικη φενακη (που δεν ειναι παλαια, αλλα τυπικως συγχρονη), η οποια θελει τη δημοκρατια ισοδυναμουσα με την αντιπροσωπευση - γι'αυτο εννοουν προφανως την αντιπροσωπευση *διαρκη*. Οπου υπαρχει ανεκκλητη αναθεση (ακομα και αν ειναι τυπικως χρονικα περιορισμενη) της εξουσιας των “αντιπροσωπευομενων” στους “αντιπροσωπους”, η αντιπροσωπευση ειναι μορφη πολιτικης αλλοτριωσης.

Αποφασιζω σημαινει αποφασιζω εγω ο ιδιος, οχι αποφασιζω ποιος θα αποφασιζει. Η νομικη μορφη των περιοδικων εκλογων απλως συγκαλυπτει αυτην την απαλλοτριωση. Δεν ειναι αναγκη να επαναλαβουμε εδω την πολυ γνωστη κριτικη των “εκλογων” στα υφισταμενα κοινωνικα και πολιτικα συστηματα. Χωρις αλλο, ενδιαφερει πιο πολυ να υπογραμμισομε ενα σημειο που γενικα το παραγνωριζουν: η “πολιτικη” αντιπροσωπευση τεινει να “διαπαιδαγωγησει” –δηλαδη να ξεδιαπαιδαγωγησει–[να εθισει] τους ανθρωπους στην πεποιθηση οτι δεν μπορουν να διαχειριζονται τα προβληματα της κοινωνιας, οτι υπαρχει μια ειδικη κατηγορια ανθρωπων προικισμενων με την ειδικην

ικανότητα να “κυβερνουν”. Η διαρκής αντιπροσωπευση παει μαζί με την “πολιτική ως επαγγελμα”. Συντελει ετσι στην πολιτική απαθεια, κι αυτη, με τη σειρα της, μεγαλωνει μεσα στο πνευμα των ανθρωπων το χασμα αναμεσα στην εκταση και στην πολυπλοκοτητα των κοινωνικων προβληματων και στην ικανοτητα τους να καταπιαστων με τα προβληματα αυτα.

Δε χρειαζεται να προσθεσωμε πως ουτε η εξουσια της γενικης συνελευσης, ουτε το ανακλητο των αντιπροσωπων, ουτε η ευθυνη τους ενωπιον της συνελευσης, ειναι πανακειες που “εγγυωνται” οτι ειναι αδυνατος ενας γραφειοκρατικος ή αλλος εκφυλισμος της επαναστασης. Η εξελιξη των Συμβουλιων, και καθε αλλου αυτονομου οργανισμου, και η μελλοντικη τους τυχη εξαρτωνται απο την αυτοκινητοποιοηση και την αυτοδραστηριοτητα των μαζων, απο το τί θα καμουν ή δεν θα καμουν οι ανθρωποι, απο την ενεργο συμμετοχη τους στη ζωη των συλλογικων οργανων, απο τη θεληση τους να ριχνουν ολο τους το βαρος σε καθε στιγμη του processus: συζητηση, επεξεργασια, αποφαση, εφαρμογη και ελεγχο.

Θα ηταν αντιφαση στους ορους ν' αναζητουμε μια θεσμικη μορφη, η οποια με την ισχυ της και μονο θα εξασφαλιζε αυτη τη συμμετοχη και θα εξαναγκαζε τα ατομα να ειναι αυτονομα, θα τα υποχρεωνε να δειχνουν αυτοδραστηριοτητα. Η μορφη του Συμβουλιου –καθως και οποιαδηποτε παρομοια μορφη– δεν εγγυαται, και δεν μπορει να εγγυηθει, την αναπτυξη τετοιας αυτονομης δραστηριοτητας· αλλα την καθιστα δυνατη, ενω οι καθιδρυμενες πολιτικες μορφες –ειτε προκειται για την “αντιπροσωπευτικη δημοκρατια” ειτε για την εξουσια, ητοι την leadership, ενος κομματος– εγγυωνται το αδυνατον μιας τετοιας αναπτυξης, και την καθιστων αδυνατη επειδη υπαρχουν.

Εκεινο που κρινεται εδω ειναι η “εξαλειψη του επαγγελματισμου” στην πολιτικη, η καταργηση της ως ειδικης και χωριστης σφαιρας δραστηριοτητας και αρμοδιοτητας· και, αντιστοιχα, η καθολικη πολιτικοποιοηση της κοινωνιας σημαινει απλως οτι οι υποθεσεις της κοινωνιας ειναι, στην πραξη και οχι στα λογια, υποθεση ολων. (Το ακριβως αντιθετο του ορισμου της δικαιοσυνης που δινει ο Πλατων: *Τα σεαυτου πραττειν και μη πολυπραγμονειν*: να κοιταζεις τη δουλεια σου και να μη γυρευεις μελαδες με το ν' ανακατευεσαι μ' ενα σωρο πραγματα).

Μια επαναστατικη φαση αρχιναι αναγκαστικα με μιαν εξαρση της αυτονομης δραστηριοτητας των ανθρωπων· αν ξεπερασει το σταδιο της “εξεγερσης” ή

του “επαναστατικού ελεισοδίου”, οδηγεί στη δημιουργία αυτονομών οργάνων των μαζών. Δραση, παθος, αυταπαρνηση, “αυτοθυσια”, όλα ταυτα εκφραζονται αφειδως· βρισκομαστε μπροστα σε μια εκτακτη αναλωση ενεργειας. Τα άτομα ενδιαφέρονται τωρα ενεργα για τα δημοσια πραγματα σαν να επροκειτο για δικες τους υποθεσεις - και είναι στ’ αληθεια δικες τους. Η επανασταση εκδηλώνεται έτσι στην κοινωνια ως αποκαλυψη της ίδιας της απωθημενης αληθειας της. Αυτό το ξετυλιγμα συνοδευεται απο αθλους και επιτευγματα, απιστευτα, σχεδον θαυμαστα, σε κοινωνικη πολιτικη, πρακτικη και τεχνικη εμπνευση και ανακαλυψη. (Η ουγγρικη επανασταση μας δινει ακομα μια φορα πλουσια εικονα γι’αυτο: ας θυμηθουμε το θαρρος και το ταλεντο με τα οποια τα ουγγρικα εργατικα Συμβουλια συνεχισαν να πολεμουν τον Κανταρ περισσοτερο απο ενα μηνα μετα τη δευτερη εισβολη και την ολοκληρωτικη καταληψη της χωρας απο εναν τεραστιο ρωσικο στρατο).

Η επιδιωξη και η κατοπινη αναπτυξη της αυτονομης δραστηριοτητας του λαου εξαρτωνται και αυτες απο το χαρακτηρα και την ευρυτητα της εξουσιας των μαζικων οργανων, απο την σχεση μεταξυ των ζητηματων που εξεταζομε και της συγκεκριμενης υπαρξης των ανθρωπων, και απο την αλλαγη που επιφερουν ή οχι στη ζωη τους οι αποφασεις που παρθηκαν. (Μ’ αυτην την εννοια το κυριο προβλημα της μετεπαναστατικης κοινωνιας είναι η δημιουργια θεσμων που θα επιτρεπουν την επιδιωξη και την αναπτυξη αυτης της αυτονομης δραστηριοτητας χωρις να απαιτουν γι’ αυτο ηρωισμους 24 ωρες το εικοσιτετραωρο).

Οσο περισσοτερο κατανοουν με την πραγματικη τους πειρα τα άτομα οτι η καθημερινη τους υπαρξη εξαρταται αποφασιστικα απο την ενεργο συμμετοχη στην ασκηση της εξουσιας, τοσο περισσοτερο θα επιδιωκουν να μετεχουν σ’ αυτην την ασκηση. Η αναπτυξη της αυτο-δραστηριοτητας τρεφεται απο την ιδια της την ουσια.

Αντιθετα, καθε περιορισμος της εξουσιας των μαζικων αυτονομων οργανων, καθε αποπειρα να μεταβιβαστει ενα “μερος” αυτης της εξουσιας σε αλλους φορεις (κοινοβουλιο, “κομμα” κλπ) δεν μπορει παρα να ευνοει την αντιθετη κινηση προς μια μικροτερη συμμετοχη, την ατονια του ενδιαφεροντος για τις υποθεσεις της κοινοτητας και τελος, την απαθεια. Η γραφειοκρατικοποιηση αρχιζει οταν οι αποφασεις που αφορουν τις κοινες υποθεσεις ξεφευγουν απο την αρμοδιότητα των μαζικων οργανων και με διαφορες δικαιολογιες αναθετονται σε ειδικα οργανα.

Αν αφήσομε να συντελεστεί αυτή η μεταβίβαση, η λαϊκή συμμετοχή και η δραστηριότητα των μαζικών οργάνων θα εξασθενήσουν αναποφευκτα. Το κενό που θα προκύψει έτσι θα το καταλάβουν γραφειοκρατικοί φορείς ολό και περισσότεροι, που “δουλειά τους θα είναι” να παίρνουν αποφάσεις για ολό και περισσότερα ζητήματα. Και οι άνθρωποι θα καταλήξουν να εγκαταλείψουν τα μαζικά όργανα, όπου για τίποτε σημαντικό πλέον δεν παίρνεται απόφαση, και θα ξαναγυρίσουν στην κατάσταση της κυνικής αδιαφορίας για την “πολιτική”, που δεν είναι μόνο ένα χαρακτηριστικό των σημερινών κοινωνιών αλλά ο ίδιος ο όρος της υπαρξής τους. Τότε, κοινωνιολόγοι και φιλόσοφοι θ’ ανακαλύψουν σ’ αυτήν την “αδιαφορία” την “εξηγήση” και τη “δικαιώση” της γραφειοκρατίας (είναι ανάγκη, στο κάτω της γραφής, κάποιος να φροντίζει για τα κοινά). **12**

Η συγκεκριμένη ζωή λοιπόν, και η καθημερινή υπαρξη των ανθρώπων εξαρτώνται αξεχώριστα και από το τί γίνεται στο “γενικό” κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο και από το τί επισυμβαίνει στην ιδιαίτερη ομάδα όπου ανήκουν και στις ειδικές δραστηριότητες στις οποίες μετέχουν. Η διακρίση και ο ανταγωνισμός αυτών των δύο σφαιρών είναι μια από τις ουσιαστικές εκφράσεις της διακρίσης και της αλλοτριώσης στη σημερινή κοινωνία. Σ’ αυτό εγκείται η σημασία του αιτήματος για αυτοδιεύθυνση των εργατικών Συμβουλίων σε όλους τους τομείς της εθνικής ζωής.

Μια “συμμετοχή” στη γενική πολιτική εξουσία που αφήνει τους ανθρώπους χωρίς εξουσία στο άμεσο τους περιβάλλον και στη διαχείριση των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων τους είναι προφανώς φενακή. Το ίδιο ισχύει και για μια “συμμετοχή” ή μίαν “αυτοδιαχείριση” που περιορίζεται πχ, στην επιχείρηση, και εγκαταλείπει τη “γενική πολιτική εξουσία” σ’ ένα ξεχωριστό στρώμα. Αυτό που συνεπαγονται οι διεκδικήσεις των ουγγρικών εργατικών Συμβουλίων είναι η υπέρβαση αυτής της διακρίσης κι αυτής της αντίθεσης: οι άνθρωποι να διευθύνουν τις συγκεκριμένες ομάδες στις οποίες ανήκουν – όχι μόνο στα “εργοστάσια”, αλλά “σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής” – και να μετέχουν στην πολιτική εξουσία, όχι μ’ ένα άλλο αποφορι – σαν “πολίτες” που ψηφίζουν κλπ. – αλλά ακριβώς μέσω των διευθυντικών οργάνων που είναι η άμεση έκφραση τους, δηλαδή των Συμβουλίων. **13** Έτσι εξαφανίζεται το αφηρημένο δίλημμα διαιρέση ή ομοιομορφία της κοινωνίας· έτσι πορευόμαστε προς έναν τρόπο συναρμογής μεταξύ της συνολικής κοινωνίας και των ιδιαίτερων τμημάτων που την αποτελούν.

Είναι έτσι δυνατόν να αποκαλυφόμε, ανεξαρτητα απο καθε αλλη θεωρηση, τη φενακη που κρυβουν τα γιουγκοσλαβικα “εργατικα Συμβουλια” και η “αυτοδιαχειριση τους των επιχειρησεων”. Δεν μπορούν να εχουν “αυτοδιαχειριση των επιχειρησεων” αν υπαρχουν χωριστα ενας κρατικος μηχανισμος και μια κρατικη εξουσια. *Ακομα και στο περιορισμενο πεδιο της “αυτοδιαχειρισης της επιχειρησης” οι πρωτοβουλίες και οι δραστηριοτητες των εργατων δεν μπορει παρα να παραλουν, και τελος να εκμηδενιζονται, αν ειναι υποχρεωμενες να περιοριζονται σε μερικα δευτερευοντα σημεια που αφορουν στη λειτουργια του εργοστασιου (και ουσιαστικα, στην αυξηση της παραγωγης του). Εν τω μεταξυ, η “Ενωση γιουγκοσλαβων κομμουνιστων” διατηρει ολη την εξουσια σε ολους τους σημαντικους τομεις και ετσι, τελικα, και σε ο,τι γινεται μεσα στα ιδια τα εργοστασια.*

Αντιστοιχα, ειναι εξισου δυνατόν να καταλαβομε γιατι η εξουσια των Συμβουλιων, ή αλλων αναλογων οργανων (π.χ. των Σοβιετ στη Ρωσια μετα τον Οκτωβριο του 1917) δεν μπορει παρα να γινει γρηγορα μια μορφη κενη, αν την περιορισουμε μονο στα “πολιτικα” ζητηματα με την αυστηρη και τρεχουσα σημασια της λεξης. (Αυτη ηταν η γραμμη που εγκωμιαζε ο Λενιν *στο χαρτι*, οταν μιλουσε για “εξουσια των Σοβιετ”. στην πραγματικοτητα εκανε ο,τι μπορουσε για να παρει το μπολσεβικικο κομμα ολη την εξουσια -και το πετυχε).

Γιατι τοτε επανεισαγομε και επαναβεβαιωνομε τη διαιρεση αναμεσα σε μια σφαιρα “πολιτικη” με την πατροπαραδοτη εννοια και στη συγκεκριμενη υπαρξη των ανθρωπων. Αν Συμβουλια ή Σοβιετ καλουνται μονο και μονο να ψηφιζουν νομους και διαταγματα, να διοριζουν τους κομισαριους, δεν εχουν παρα το αφηρημενο φαντασμα της εξουσιας, ξεκομμενα ετσι απο την καθημερινη ζωη και απο την εργασια του λαου, ολο και πιο μακρια απο τα ενδιαφεροντα και τις ασχολιες των συγκεκριμενων ομαδων, κοιταζοντας (ή μαλλον *νομιζοντας* πως κοιταζουν) τα μακρινα και γενικα κυβερνητικα προβληματα, τα Σοβιετ ηταν καταδικασμενα να γινουν γρηγορα, στα ματια του λαου (και τουτο, και αν ακομα το μπολσεβικικο κομμα δεν τα εξουσιαζε και δεν τα χειραγωγουσε) απλα “επισημα οργανα” αναμεσα σε άλλα, που δεν του ανηκουν και δε νοιαζονται για τις δικες του εγνοιες.¹⁴

Αν μιλω για “αυτονομα” μαζικα οργανα, δεν ειναι μονον επειδη πχ, δεν υπακουουν σε ατομα, σε κομματα ή σε “κυβερνηση”. Τα ονομαζω ετσι *διοτι και καθοσον δεν δεχονται την καθιδρυμενη θεσμιση της κοινωνιας*. Αυτο σημαινει ειδικοτερα: πρωτον οτι αρνουνται καθε νομιμοτητα σε μια εξουσια που δεν

πηγαζει απ' αυτα τα ιδια· και δευτερον, οτι αποκρουουν στους κολπους τους τη διαιρεση αναμεσα σ' εκεινους που αποφασιζουν και σ' εκεινους που εκτελουν.

Το πρωτο σημειο δεν συνεπαγεται μονο οτι δημιουργουν μια κατασταση “δυαδικης εξουσιας” η ακομα οτι τεινουν να αναλαβουν ολη την εξουσια· αλλα οτι τα αυτονομα οργανα θετουν τα ιδια τον εαυτο τους ως τη μονη νομιμη πηγη αποφασεων, κανων, ρυθμισεων και νομων, δηλ. ως οργανα και ενσαρκωσεις μιας νεας θεσμισης της κοινωνιας.

Το δευτερο σημειο συνεπαγεται οτι καταργουν με τις πραξεις τους τη διαιρεση αναμεσα σε “σφαιρα της πολιτικης” η της “κυβερνησης”, και “σφαιρα της καθημερινης ζωης”, ως ουσιαστικα χωριστες και ανταγωνιστικες -οτι καταργουν μ' αλλα λογια, την διαιρεση αναμεσα στους ειδικους του γενικου, και στους ειδικους των εξορυξεων, των γεωτρησεων, της μολυβδουργιας, της γεωργιας κλπ.

Πραγματι, αυτο το δευτερο σημειο ειναι η συγκεκριμενη εφαρμογη του πρωτου στον αμεσα σημαντικωτερο τομεα. Γιατι, εδω και χιλιαδες χρονια, η θεσμιση των “ιστορικων” κοινωνιων στον τομεα της πολιτικης –καθως επισης και το πυρηνικο σχημα της θεσμισης των κοινωνικων σχεσεων σε ολους τους αλλους τομεις– υπηρξε η θεσμιση μιας *ιεραρχιας* αναμεσα στους ανθρωπους. Αυτη η θεσμιση υπηρξε, ταυτοχρονα και αξεχωριστα, θεσμιση “πραγματικη-υλικη” (ενσαρκωμενη σε κοινωνικα πλεγματα και ατομικες θεσεις, εγγεγραμμενη σε ιδιοκτησιες, προνομια, δικαιωματα, “σφαιρες αρμοδιοτητας”, εργαλεια και οπλα) και θεσμιση μιας κοινωνικης φαντασιακης σημασιας (η μαλλον ενος μαγματος απο κοινωνικες φαντασιακες σημασιες, που ο πυρηνας του διαφερει αναλογα με τις κοινωνιες) δυναμει της οποιας οι ανθρωποι οριζονται, νοουνται και “δρουν” αμοιβαιως και για τον εαυτο τους, ως “ανωτεροι” και “κατωτεροι” συμφωνα με μια η περισσοτερες σχεσεις καταταξης κοινωνικα θεσμισμενες.

Η εσωτερικη παραδοχη (interiorisation) [εσωτερικευση] απο τον καθεναν χωριστα και απο ολους, αυτου του διατακτικου ιεραρχιας, ακομα περισσοτερο η αδυναμια σχεδον καθε ατομου να σκεφτει τον εαυτο του και τους αλλους, ητοι να *υπαρξει* κοινωνικα και ψυχολογικα, χωρις να τοποθετησει τον εαυτο του σ' ενα οποιοδηποτε σημειο (εστω και το κατωτερο) αυτης της ιεραρχιας, υπηρξε και παραμενει ακρογωνιαίος λιθος της θεσμισης των “ιστορικων” κοινωνιων.

Ο συγχρονος γραφειοκρατικός καπιταλισμος τεινει να ωθησει ως τα ακρα την ιεραρχικη οργανωση και να της δωσει την καθολικότερη μορφη της και την καθαρότερη εκφραση της, θεωρώντας την την κατ'έξοχην “ορθολογικη” οργανωση. 15 Η ιεραρχικη και πυραμιδοειδης δομη της πανταχου παρουςας “οργανωσης” στη συγχρονη κοινωνια αντικαθιστα την κατα παραδοση διμερη συνθεση της καπιταλιστικης κοινωνιας σε δυο κυριες ταξεις. Την εχει πληρως αντικαταστησει εδω και περισσότερο απο πενήντα χρονια στη Ρωσια, και ενα τεταρτο του αιωνα στην ανατολικη Ευρωπη και στην Κινα. Αυτη ειναι η δεσποζουσα μορφη των σχεσεων εκμεταλλευσης και καταπιεσης στο συγχρονο κοσμο. 16

Αυτη τη δομη και τις συμφυεις της σημασιες, τις αρνουνται και τις ανατρεπουν οι οργανωσεις του τυπου “Συμβουλιο”. Μολις ολοι οι ενδιαφερομενοι ιδουν τον εαυτο τους περιβεβλημενον με την εξουσια, αμεσως καταστρεφεται η ιεραρχικη δομη και καταργειται η διαιρεση αναμεσα σ' αυτους που διευθυνουν και σ' εκεινους που τους περιοριζουν σε εκτελεστικα καθηκοντα. Αυτη η αποδοση της εξουσιας στον καθενα υλοποιει λοιπον την πληρη πολιτικη ισοτητα. Οι αποφασεις δεν παιρνονται ουτε απο ειδικους των ειδικοτητων ουτε απο ειδικους του γενικου. Παιρνονται απο την κοινοτητα αυτων που προκειται να τις εκτελεσουν –και που ειναι, γι' αυτον ακριβως το λογο, στην καλυτερη δυνατη θεση να κρινουν οχι μονο την αφηρημενη “αριστη προσφοροτητα” των μεσων ως προς τους σκοπους, αλλα και τους συγκεκριμενους ορους αυτης της εκτελεσης, και πανω απ' ολα, το πραγματικο κοστος: τον κοπο τους, την εργασια τους.

Αυτο συνεπαγεται, στη σφαιρα της παραγωγης πχ, οτι οι αποφασεις για θεματα που αφορουν εναν ιδιαιτερο τοπο εργασιας –ας πουμε ενα τμημα εργοστασιου– και δεν εχουν επιπτωσεις στις δραστηριοτητες αλλων τμηματων, πρεπει να παιρνονται απο τους εργαζομενους στο τμημα αυτο. Οπως αλλωστε οι αποφασεις για θεματα που αφορουν περισσοτερα τμηματα ή ενα διαμερισμα, πρεπει να παιρνονται απο τους εργαζομενους σ' αυτα τα τμηματα ή σ' αυτο το διαμερισμα· και οι αποφασεις που αφορουν το εργοστασιο στο συνολο του, απο τη γενικη Συνελευση των εργαζομενων του εργοστασιου, ή απο τους εκλεγμενους και ανακλητους αντιπροσωπους των. Ετσι, οι κυριως ενδιαφερομενοι μπορουν, σε ελαχιστο χρονο και με ελαχιστο κοστος, να εκτιμησουν αν οι αποφασεις που παρθηκαν ειναι εκεινες που επρεπε, αν ειναι σωστες ή οχι.

Ετσι επισης μπορει να αρχισει να δημιουργειται μια εμπειρια τοσο ως προς τα θεματα αυτα οσο και για

την πραγματική άσκηση της άμεσης δημοκρατίας. Αυτό αποτελεί μίαν άλλη διευκρίνιση αυτού που ονομάζω άρθρωση (articulation).

“Κάμια φορολογία χωρίς βούλη”: αυτό το σύνθημα της γεννώμενης αστικής τάξης κατά της μοναρχίας εκφράζει τέλεια και βαθία το πνεύμα και τις δομές του κόσμου που η αστική τάξη δημιούργουσε τότε στην κλασική της χώρα. *Κάμια εκτέλεση χωρίς ίση συμμετοχή όλων στην απόφαση*, αυτό είναι μία από τις βασικές αρχές μίας αυτοδιοικούμενης κοινωνίας, που βγαίνει άμεσα από τις διεκδικήσεις και τη δραστηριότητα των ουγγρών εργατών.

Η κατάργηση της *διαίρεσης* και του ανταγωνισμού μεταξύ ειδικών και μη ειδικών δεν σημαίνει προφανώς την εξαφάνιση της *διαφοράς* τους. Η αυτοδιοίκηση δεν αξιώνει να παραγνωρίζουμε, να μη λογαριαζόμαστε καθόλου την “αρμοδιότητα” και την ειδικευμένη “γνώση”, παντού όπου υπάρχουν και έχουν νόημα. *Έντελως το αντίθετο*. (Στην πραγματικότητα, στη σημερινή κοινωνική δομή είναι που δεν τις υπολογίζουν, και οι αποφάσεις που παίρνονται, εξαρτώνται πρώτα πρώτα από τη διαμάχη ανάμεσα στις κλίκες και τις φατρίες, που η κάθε μία τους χρησιμοποιεί τους “δικούς της” ειδικούς για σκοπούς δικαιολογίας και κάλυψης).

Οι ειδικοί δεν καταργούνται. Για να περιορίσουμε στην περίπτωση του εργοστασίου, τεχνικοί, μηχανικοί, λογιστές κλπ. ανήκουν στην κοινοτητα· μπορούν και πρέπει να ακουγονται και ως μέλη της κοινοτητας και ως κάτοχοι ειδικής τεχνικής ικανότητας. Μία γενική συνέλευση είναι απόλυτως σε θέση ν' ακουσει ένα μηχανικό που της λέει: “Αν θέλετε το Α, οι μόνοι τρόποι που ξέρω για να το κατασκευάσετε είναι ο Χ και ο Ψ· και σας υπενθυμίζω ότι η εκλογή του Χ θα έχει ως συνεπακόλουθο το Ω, η εκλογή του Ψ θα έχει ως συνεπακόλουθα Τ και Φ”. Όμως στη συνέλευση, και όχι στο μηχανικό, αποκειται να αποφασίσει να κατασκευάσει ή να μην κατασκευάσει το Α, και να διαλέξει ανάμεσα στο Χ και στο Ψ.

Άσφαλώς, ενδεχομένως να απατάται. Μα θα της ήταν δύσκολο ν' απατηθεί πιο πολύ απ' όσο, πχ, η Panamerican Airways, της οποίας η διεύθυνση στηριζόμενη στην πραγματογνωμοσύνη εκατοντάδων τεχνικών, στατιστικών, θεωρητικών των πληροφοριών, οικονομομετρών, ειδικών της οικονομίας των μεταφορών κλπ, άρκεστηκε να θεωρήσει ως ισχύουσα και για το μέλλον την κάμψη της ζήτησης αεροπορικών μεταφορών του 1960 –σφάλμα που δε θα το έκανε ένας πρωτοετής φοιτητής μεσης διανοητικότητας– για να καταλήξει

σε μια σχεδόν χρεωκοπία, από την οποία χρειάστηκε να τη σώσει η αμερικανική κυβέρνηση.

Εκείνο που κρίνεται εδώ είναι κάτι πολύ περισσότερο από τις κατά παραδοχή διατυπώσεις για τα όρια κάθε αρμοδιότητας ή τεχνικής και ειδικής γνώσης, που στηρίζονται στη διακρίση μεταξύ “μεσών” και “σκοπών” (ομολογή, λίγο πολύ, με τη διακρίση μεταξύ των “αξιών”, απ’ τη μια μεριά, και των ουδέτερων ή “ελευθερών” από αξίες “οργάνων” από την άλλη). Παρομοία διακρίση είναι αφαιρεση, και έχει κάποια αξία μόνο σε επιμέρους και συνηθισμένους τομείς, πέρα από τους οποίους γίνεται απατηλή.

Δεν λέμε ότι οι άνθρωποι πρέπει να αποφασίζουν *τί* να κάνουν, και οι τεχνικοί θα τους πουνε τότε *πώς* να το κάνουν. Λέμε: αφού ακούσουν τους τεχνικούς, οι άνθρωποι αποφασίζουν *τί* να κάνουν και *πώς* να το κάνουν. Γιατί το “*πώς*” δεν είναι ουδέτερο, ούτε το “*τί*” ασάρκο πνεύμα. “*Τί*” και “*πώς*” ούτε *ταυτίζονται*, ούτε το ένα είναι *εξω* απ’ το άλλο. *Μια τεχνική “ουδέτερη” είναι ασφαλώς αυταπάτη. Μια αλυσίδα συναρμολόγησης συνδέεται μ’ έναν τυπο παραγωγής και με έναν τυπο παραγωγού - και αντιστροφώς.* 17

Το αίτημα των ουγγρικών εργατικών Συμβουλίων να καταργηθούν οι νόρμες εργασίας, εκτός αν αποφασίσουν το αντίθετο οι ίδιοι οι εργαζόμενοι, μας επιτρέπει να ιδούμε αυτό το πρόβλημα από μίαν άλλη οπτική γωνία και με τρόπο πιο συγκεκριμένο - ενώ ταυτοχρόνα φέρει εν σπέρματι μια καινούργια αντίληψη για την εργασία, τον άνθρωπο και τις σχέσεις τους.

Αν, αφού αποφασίσουμε τι θα κάνουμε, παρομοίως ως δεδομένα τα διάφορα τεχνικά “μέσα”, –μηχανήματα, υλικά, κλπ– τότε και η ίδια η ζωντανή εργασία φαίνεται να είναι απλώς ένα μέσο ανάμεσα στ’άλλα, που πρέπει να το χρησιμοποιήσουμε πιο “ορθολογικά” και πιο “αποτελεσματικά”. Φαίνεται αυτονόητο ότι το “*πώς*” αυτής της χρησιμοποίησης πηγάζει από την αρμοδιότητα των ενδιαφερομένων τεχνικών, στους οποίους αποκειται να καθορίσουν “τον μόνο καλόν τρόπο” να γίνει η εργασία, καθώς και τον χρόνο που της παρέχεται. Γνωρίζουμε τον παραλογισμό των αποτελεσμάτων που προκύπτουν και τη διαρκή συγκρούση που εισαγεται έτσι στη διαδικασία της εργασίας. Αλλά δεν σκοπεύουμε να κάμουμε εδώ την κριτική του ανορθολογικού χαρακτήρα του τεύλορισμού και του καπιταλιστικού (και “σοσιαλιστικού”) “εξορθολογισμού” (rationalisation) της διαδικασίας της εργασίας.

Και η αξίωση να καταργηθούν οι νόρμες εργασίας δεν είναι πια απλώς ένα μέσο για τους εργατές να

προστατεύουν τον εαυτό τους από την εκμετάλλευση, την επιταχυνση των ρυθμών, κλπ. Αυτή η διεκδίκηση φέρει και στοιχεία θετικά υψίστης σπουδαιότητας. Σημαινει ότι αυτοί που είναι επιφορτισμένοι να βγάλουν πέρα μια εργασία, είναι εκείνοι που έχουν το δικαίωμα να αποφασίζουν για το ρυθμό της εργασίας.

Αυτός ο ρυθμός, θεωρούμενος “ορθολογικός” μέσα στο καπιταλιστικό πλαίσιο, ως μια από τις στιγμές της εκτέλεσης μιας απόφασης, ως μέρος των “μεσών”, δεν είναι φυσικά καθόλου έτσι: είναι ουσιαστική διασπαση της ζωής του εργατή στην εργασία, δηλαδή της ζωής του μ’ ένα λόγο. Και οι εργαζόμενοι δεν μπορούν να αντισταθούν στην εκμετάλλευση χωρίς να κάμουν κάτι θετικό σχετικά με την ίδια την παραγωγή. Αν οι επιβεβλημένες εξώθεν νορμες καταργηθούν, πάλι θα είναι αναγκη να κανονιστει, με τον ένα ή τον άλλο τροπο, ο ρυθμος της εργασίας, αφού ο χαρακτηρας της συγχρονης παραγωγής είναι συλλογικός, συνεργατικός.

Το μονο νοητο οργανο που μπορει να υπαγορευσει αυτους τους κανονες είναι τοτε η κοινοτητα των ιδιων των εργαζομενων. Οι ομαδες εργατων και οι κοινοτητες του τμηματος, του διαμερισματος, του εργοστασιου είναι που θα εγκαθιδρυσουν τη δικη τους την πειθαρχια και θα εξασφαλίσουν το σεβασμο της (οπως αλλωστε το κανουν κι ολας σημερα, ατυπα και “μη νομιμα”).

Πραγμα που συνεπαγεται την κατηγορηματικη αποκρουση της ιδεας ότι «ο ανθρωπος προσπαθει ν’ αποφευγει την εργασία... Ο ανθρωπος είναι ζωο οκνηρο» (Τροτσκι: *Τρομοκρατια και Κομμουνισμος*) και ότι η πειθαρχια στην εργασία δεν είναι παρα αποτελεσμα εξωτερικου καταναγκασμου και οικονομικων κινητρων. Στα εκμεταλλευτικα συστηματα, η καταναγκαστικη οργανωση της εργασίας δεν αποτελεί απαντηση στην “ανθρωπινη οκνηρια” - αλλα αυτη η “οκνηρια” είναι η φυσικη και κατανοητη απαντηση στην εκμετάλλευση και στην απαλλοτριωση της εργασίας. 18

Μπορούμε επίσης να διακρινουμε σε μιαν άλλη σειρά σχεσεων τον εμβρυακο χαρακτηρα των διεκδικησεων οσον αφορά στην αυτοδιοικηση και την καταργηση των νορμων. Μια και δεχουμε την αρχη της εξουσίας των ενδιαφερομενων πάνω στις δικες τους τις δραστηριοτητες και την απορριψη της διακρισης μεταξύ “μεσών” και “σκοπων”, δεν μπορούμε να θεωρούμε δεδομενα εξοπλισμους, εργαλεια και μηχανες. Δεν μπορεί πια να υπαρχει θεμα να επιβαλλονται αυτα τα οργανα πάνω σ’ αυτους που τα χρησιμοποιουν, από τους μηχανικούς, τους τεχνικούς κλπ, οι οποίοι θα τα εβλεπαν αποκλειστικά με το

σκοπο να “αυξηθει η αποδοτικοτητα της παραγωγης”, πραγμα που στ’ αληθεια, παει να πει: να μεγαλωσει ακομα πιο πολυ η κυριαρχια του συμπαντος των μηχανων πανω στους ανθρωπους.

Μια ριζικη αλλαγη στις σχεσεις των εργαζομενων με την εργασια τους συνεπαγεται ριζικη αλλαγη στη φυση των οργανων παραγωγης. Πρωτα πρωτα υπονοει οτι η αποψη αυτων που τα χρησιμοποιουν αυτα τα οργανα ειναι αυτη που υπερισχυει στο processus της συλληψης και της κατασκευης τους. Ενας σοσιαλισμος της αλυσιδας συναρμολογησης θα ηταν αντιφαση στους ορους, αν δεν ηταν μια απαισια φενακη. Πρεπει να προσαρμοζομε τη μηχανη στον ανθρωπο, και οχι τον ανθρωπο στη μηχανη. Αυτο οδηγει προφανως στην αποβολη των βασικων χαρακτηριστικων της σημερινης τεχνολογιας - αποβολη που απαιτει επισης και τις αναγκαιες αλλαγες στη φυση των τελικων προΐοντων της βιομηχανιας. Στη σημερινη μηχανη αντιστοιχει το σημερινο χαμηλης ποιτητας προΐον, κι αυτο το χαμηλης ποιτητας προΐον απαιτει αυτον τον τυπο μηχανης. Και τα δυο συνεπαγονται και τεινουν να αναπαραγουν εναν ορισμενον τυπο ανθρωπου.

Ειναι προφανες οτι προβληματα πολλα και καθολου συνηθισμενα, ανακυπτουν σ’ ολη αυτην την πορεια. Αλλα, οσο μακρια κι αν μπορει να βλεπει κανεις, τιποτε δεν τα κανει ανυπερβλητα. Εν παση περιπτωση, δεν ειναι περισσοτερο ανυπερβλητα απ’ οσο αυτα που γενναιει καθε μερα η σημερινη ανταγωνιστικη θεσμιση της κοινωνιας. Αν πχ, οι ομαδες εργατων οριζουν για τον εαυτο τους το ρυθμο εργασιας τους, εμφανιζεται το προβλημα και της “ισοτητας” των ρυθμων μεταξυ των διαφορων ομαδων –μ’αλλα λογια, της δικαιοσυνης και της ενταξης των διαφορων αυτων ρυθμων στη συνολικη διαδικασια της παραγωγης.

Αυτα τα δυο προβληματα υφιστανται σημερα, και στην πραγματικοτητα δεν εχουν “λυθει”. Θα ειναι σημαντικη προοδος οταν διατυπωθουν και συζητηθουν ανοιχτα. Και ειναι πιθανον οτι οχι μονον ιδεες ισοτητας, αλλα και η αλληλεξαρτηση των διαφορων σταδιων της διαδικασιας της εργασιας (καθως και, σε μια βαθμιδα που συντομα θα ακολουθησει, η εναλλαγη των ατομων μεταξυ τμηματων, υπηρεσιων κλπ.) θα οδηγησουν την κοινοτητα των εργαζομενων να μην ανεχεται ομαδες που θα ειχαν την ταση να κανουν τη ζωη τους πολυ ευκολη.

Με αναλογον τροπο, η κατασκευη των μηχανων συμφωνα με την αποψη αυτων που τις χρησιμοποιουν θα απαιτουσε στενη και μονιμη συνεργασια μεταξυ

αυτών που τις χρησιμοποιούν και των εργατών που κατασκευάζουν τις μηχανές. Γενικότερα, μια συλλογική οργάνωση της παραγωγής –και όλων των άλλων κοινωνικών δραστηριοτήτων– συνεπαγεται φυσικά ένα μεγάλο βαθμό κοινωνικής ευθύνης και αμοιβαίου ελέγχου. Θα πρέπει οι διάφοροι τομείς της κοινότητας να συμπεριφέρονται κατά τρόπον υπεύθυνο και να δέχονται να παίζουν το ρόλο τους στην άσκηση του αμοιβαίου ελέγχου. Μια πλατιά και διαρκής δημοσία συζήτηση των κοινών προβλημάτων, καθώς και η δημιουργία δικτύων αντιπροσώπων των οργανώσεων βάσης, φαίνεται προφανώς να είναι τα ενδεδειγμένα όργανα και φορείς για τον συντονισμό των κοινωνικών δραστηριοτήτων.

Δεν μπορούμε εδώ να συζητήσουμε τα ακόμα πιο γενικά, πιο σημαντικά και πιο δύσκολα προβλήματα που θα αντιμετωπίσει μια κοινωνία κολлективική, κοινοτική, σχετικά πχ με την ολοκλήρωση και τον προσανατολισμό της “συνολικής οικονομίας” –ή άλλων κοινωνικών δραστηριοτήτων– με την αλληλεξάρτησή τους, με τον γενικό προσανατολισμό της κοινωνίας, και ούτω καθεξής. **19**

Πραγματι, όπως προσπάθησα να το υπογραμμίσω εδώ και πολύ καιρό, το καιριο πρόβλημα μιας μετεπαναστατικής κοινωνίας δεν είναι το πρόβλημα της “διαχείρισης της παραγωγής” ούτε της οργάνωσης της οικονομίας. Είναι το κυρίως *πολιτικό* πρόβλημα – αυτό που θα μπορούσαμε να το ονομάσουμε το *αρνητικό του προβλήματος του Κρατους*: ήτοι, η *ικανότητα της κοινωνίας να εγκαθιδρύσει και να διατηρήσει την ρητή και συγκεκριμένη ενοτητα* της χωρίς να έχει αναλάβει αυτό το “καθήκον” ένα χωριστό και σχετικά αυτόνομο όργανο –ο μηχανισμός του Κρατους.

Αυτό το πρόβλημα –κανόμε μια παρενθεση– ο κλασικός μαρξισμός και ο ίδιος ο Μαρξ *πραγματι* το αγνοήσαν. Μαζί με την ιδέα της αναγκαιότητας της καταστροφής του Κρατους, ως διακεκριμένου και οιονει αυτόνομου μηχανισμού, δεν έλαβαν θετικά υπόψη και το πολιτικό πρόβλημα. Το πρόβλημα μάλλον το “έξαφανισαν” (μυθικά, εννοείται) μέσα στην προοπτική της εκδήλης, “υλικής” ενοποίησης και ομοιομορφίας που η ανάπτυξη του καπιταλισμού θα γεννούσε δηθεν στην κοινωνία.

Η “πολιτική” για τον Μαρξ, τον Λενιν κλπ, είναι η παλη εναντίον της αστικής τάξης, η σύμμαχη με τις άλλες τάξεις κλπ, με λίγα λόγια η εξαφάνιση των “υπολοίπων του παλαιού κόσμου”. Δεν είναι η θετική θεσμίση και οργάνωση του καινούριου κόσμου. *Για τον Μαρξ, σε μια κοινωνία 100% προλεταριακή, δε θα υπήρχε και δε θα μπορούσε να υπάρξει πολιτικό*

προβλημα (εδω βρισκεται μια απο τις σημασιες της αρνησης του να προπαρασκευασει “συνταγες για τις σοσιαλιστικες κουζινες του μελλοντος”). Αυτο το χαρακτηριστικο εχει τις ριζες του βαθια μεσα στην φιλοσοφια του της ιστοριας: σοσιαλισμος ή βαρβαροτητα, ισως· αλλα αν δεν εχομε βαρβαροτητα, τοτε εχομε σοσιαλισμο - και ο σοσιαλισμος ειναι προσδιορισμενος.

Η ειρωνια της ιστοριας θελησε η πρωτη νικηφορα επανασταση να γινει σε μια χωρα οπου ο πληθυσμος, ειναι το λιγοτερο που μπορουμε να πουμε, δεν εγινε “ενιαιος και πειθαρχημενος απο την ιδια τη διαδικασια της καπιταλιστικης παραγωγης”. Και επωμιζεται το μπολσεβικικο κομμα και η ολοκληρωτικη τρομοκρατια του Σταλιν τη φροντιδα να καμει ενιαια και ομοιομορφη τη ρωσικη κοινωνια. Ευτυχως, η επιτυχια τους δεν υπηρξε ολοκληρωτικη.

Ωστοσο *εμεις* δεν μπορουμε να βρουμε την απαντηση στο προβλημα της ενοτητας της μετεπαναστατικης κοινωνιας σε μιαν ανυπαρκτη διαδικασια “αντικειμενικη-υποκειμενικη”, που φερνει την ομοιομορφια. Δεν θα μπορουσαμε αλλωστε, ακομα και αν υπηρχε. Δεν ειναι ποτε δυνατον να εξαφανισομε το πολιτικο προβλημα καθαυτο. Η ενοτητα της μετεπαναστατικης κοινωνιας δεν θα μπορει να πραγματοποιηθει –δηλαδη να αναδημιουργειται σταθερα– παρα μεσω της διαρκους *ενοποιητικης δραστηριοτητας* των συλλογικων οργανων.

Και αυτο προϋποθετει φυσικα, την καταστροφη καθε χωριστου “κρατικου μηχανισμου” –αλλα και την υπαρξη και τη συνεχη αναπλαση των *πολιτικων θεσμων*, πχ τα συμβουλια και τα δικτυα τους, που δεν θα ειναι *ανταγωνιστικοι* με την “πραγματικη κοινωνια”, μα ουτε και *ταυτοι* με την κοινωνια αυτην. Και απ’ αυτη την αποψη δεν βρισκομε καμια μαγικη εγγυηση οτι θα επιτευχθει ευκολα μια κοινωνικη ομοφωνια, και οτι ολες οι τυχον προστριβες μεταξυ τομεων της κοινοτητας θα εξαφανισουν.

Τιποτε δεν βεβαιωνει οτι –και με τη βοηθεια τασεων που θα εβγαιναν απο τους υφισταμενους κοινωνικους ανταγωνισμους– δεν θα εμφανιζοταν ενα νεο στρωμα που θα ζητουσε να καταλαβει μονιμα ποστα εξουσιας, προετοιμαζοντας ετσι την παλινορθωση και της διαιρεσης μεταξυ διευθυνοντων και εκτελεστων, και ενος χωριστου κρατικου μηχανισμου. Αλλα, για ολα αυτα, δεν μπορουμε να παμε πιο περα απο την εξης θεση του ζητηματος:

-*Η* τα αυτονομα συλλογικα οργανα του λαου θα μπορεσουν να βρουν μια λυση, ή μαλλον μια

διαδικασία λύσεων, στο πρόβλημα της διατήρησης της κοινωνίας ως διαφορισμένης ενότητας, -*Η*, αν οι μαζες αποδειχτούν ανίκανες να προχωρήσουν προς αυτήν την κατεύθυνση, λύσεις “υποκαταστάσης” θα επιβληθούν αναγκαστικά – με τις μορφές π.χ. της εξουσίας ενός “επαναστατικού κομματος” και της επανασυγκροτήσεως μιας μόνιμης γραφειοκρατίας. Ο “παλιός κυκεώνας” θα αναστηνόταν τότε *ipso facto*.

Όχι πως *εμείς* δεν ξερούμε τον δρόμο. *Δεν υπάρχει* δρόμος· δρόμος που να είναι ήδη χαραγμένος. Θα τον ανοίξει η συλλογική και αυτονομη δραστηριότητα των ανθρώπων, αν είναι τέτοια. *Ξερούμε* όμως ποιος *δεν είναι* ο δρόμος, και ξερούμε ποιος είναι ο δρόμος που οδηγεί σε μια ολοκληρωτική γραφειοκρατική κοινωνία.

Η ουγγρική επανάσταση δεν είχε ούτε το χρόνο ούτε τη δυνατότητα ν' αντιμετωπίσει αυτά τα προβλήματα. Παντως, στο μικρό διάστημα της αναπτύξεώς της, όχι μόνον αφάνισε την ποταπή αλατιέρα του σταλινικού “σοσιαλισμού”, αλλά και έθεσε μερικά από τα πιο σημαντικά προβλήματα που έχει ν' αντιμετωπίσει η επαναστατική ανοικοδόμηση της ανθρώπινης κοινωνίας, και έδωσε μερικά πρώτα σπέρματα απαντήσεων σ' αυτά.

Δεν οφείλομε μόνο να τιμούμε τον ηρωικό αγώνα του ουγγρικού λαού: στην κρίση του και την απόφασή του να διευθύνει ο ίδιος τη συλλογική ζωή του, και γι' αυτό το σκοπό ν' αλλάξει ριζικά θεσμούς της κοινωνίας που αναγονται στην αρχή των ιστορικών χρόνων, οφείλομε να αναγνώρισουμε μια από τις δημιουργικές πηγές της σύγχρονης ιστορίας.

Αυγούστος 1976

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. “Η προλεταριακή επανάσταση εναντίον της γραφειοκρατίας”, *Socialisme ou Barbarie*, No 20 (Δεκεμβριος 1956)· αναδημοσιεύεται στο *La Societe bureaucratique*, vol. 2, Paris 10/18, 1973, σελ. 277-278. Το παρόν κείμενο προϋποθέτει εκ μέρους του αναγνώστη κάποιαν εξοικείωση με τα κυρία γεγονότα, που σχετίζονται με τα συμβάντα του 1956 στην Ουγγαρία, και ιδίως, τη συνθεση, τις δραστηριότητες και τις διεκδικήσεις των εργατικών Συμβουλίων. Τα τεύχη 20 και 21 (Μαρτης 1957) του *Socialisme ou Barbarie* είναι κυρίως αφιερωμένα στα γεγονότα του 1956 στην Ουγγαρία και στην Πολωνία και περιέχουν ντοκουμέντα και κείμενα οφειλόμενα σε προσφυγές που είχαν λάβει μέρος στην ουγγρική επανάσταση. Για ορισμένες βιβλιογραφικές παραπομπές, βλ. *La Societe bureaucratique* ο.π. σελ. 265.
2. Πρβλ. το άρθρο όπου παραπεμπώ, στη σημείωση 1, ιδίως σελ 278-307· επίσης “Sur le contenu du Socialisme, III: La lutte des ouvriers contre l' organisation ou l' entreprise capitaliste” *S. ou B.* No 23 (Ιανουαριος 1958)· αναδημοσιεύεται στο *L' experience du mouvement ouvrier* τομ. 2, Paris, 10/18, 1974 σελ. 9-88. Το έκτακτο βιβλίο του Ουγγρου Miklos Harasjti, *Salair aux pieces. Ouvrier dans un pays socialiste*, Paris, Ed. du Seuil, 1976, αποδειχνει ακόμα μια φορά την πλήρη ταυτότητα της φύσης των σχέσεων παραγωγής και της οργάνωσης της διαδικασίας της εργασίας μεταξύ των “καπιταλιστικών” εργοστασίων της Δύσης και των “σοσιαλιστικών” εργοστασίων της Ανατολής.
3. Συζητήσα στον καιρό τους τα γεγονότα της Πολωνίας στο “La voie polonaise de la bureaucratisation”. *S. ou B.* No 21 (Μαρτιος 1957), αναδημοσιευμένο στο *La Societe Bureaucratique*, τομ. 2 σελ. 339-371. Αξιζει να παραθεσουμε ένα αμιμητό λίγο μακρύ κείμενο του E. Mandel· έτσι ο αναγνώστης θα πεισθεί πως δεν αφήνω τον εαυτό μου να φτάσει σε υπερβολή πολεμικής: «Η σοσιαλιστική δημοκρατία θα έχει να δώσει κι άλλες μάχες στην Πολωνία. Όμως η κυρία μάχη, αυτή που επέτρεψε σε εκατομμύρια προλεταριους να ξαναταυτιστούν με το εργατικό Κρατος, έχει ήδη κερδηθεί.» Και παρακατω: «Η πολιτική επανάσταση που συνταραξε εδώ κι ένα μήνα την Ουγγαρία γνώρισε ένα ξετυλιγμα πιο σπασμωδικό και πιο ανισομετρο απ' όσο η πολιτική επανάσταση στην Πολωνία. Δεν φτερουγισε οπως αυτή απο νικη σε νικη (sic)... Κι αυτο, γιατί, αντιθετα απ' ο,τι έγινε στην Πολωνία, η ουγγρική επανάσταση είχε μια στοιχειακή και αυθορμητη εκρηξη. Η λεπτή αλληλεπίδραση μεταξύ των αντικειμενικών και των υποκειμενικών παραγοντων, μεταξύ της πρωτοβουλίας των μαζών και της οικοδομησης μιας νεας ηγεσίας, μεταξύ της πίεσης εκ των κατω και της κρυσταλλωσης μιας αντιπολιτευτικής ομάδος επανω στην κορυφή του κομμουνιστικού κομματος, αλληλεπίδραση που εξασφαλίσε την πολωνική [;!] νικη, ελειψε στην Ουγγαρία». *Quatieme*

internationale, Δεκεμβριος 1956, σελ. 22-23 (οι υπογραμμισεις δικες μου). Σπανια εκφραστηκαν με μεγαλυτερη σαφηνεια —και σε πιο ευταπελο υφος— η γραφειοκρατικη ουσια του τροτσκισμου, η φυση του ως εξοριστης φραξιας του σταλινισμου, ο ποθος του ν' αποκαταστησει το μηχανισμο του κομματος με την ευκαιρια μιας φραξιονιστικης παλης στους κολπους του και μιας “πιεσης της βασης”.

4. Αναφερομαι στα σημεια που θεωρω πιο σημαντικα, ετσι οπως διατυπωθηκαν ηδη στις 28-29 Οκτωβριου 1956. Οσο απιστευτο κι αν φανει, οι διεκδικησεις των Συμβουλιων μετα την 11η Νοεμβριου (δηλαδη μετα την ολοκληρωτικη καταληψη της χωρας απο τον ρωσικο στρατο και μετα τη σφαγη χιλιαδων προσωπων) ηταν ακομα πιο ριζικες, γιατι περιλαμβαναν τη συγκροτηση οπλισμενων εργατικων πολιτοφυλακων και τη δημιουργια Συμβουλιων σε ολους τους κλαδους δραστηριοτητας, *ακομα και στις κυβερνητικες λειτουργιες*.
5. Δε μιλω εδω για τα προσωπα καθαυτα παρα για το νοημα της συμπεριφορας τους. Σ' αυτα εδω που λεω δεν εχει θεση η προσωπικη τραγωδια του Λουκατς (ή του Ναγκυ κλπ). Ειδικότερα οσον αφορά στον Λουκατς, τον εγγελιανο μαρξιστη, θα πηγαινε πραγματικα παρα πολυ να τον κατηγορησει κανεις παρα να κλαψει για το “υποκειμενικο του δραμα”.
6. Το υλικο που βρισκουμε στο E.P. Thompson, *The Making of the English Working Class* (Gollancj, 1963· εκδ. Penguin, 1968) φωτιζει αρκετα αυτο το σημειο.
7. Κανει μεγαλυτερη εντυπωση η παρατηρηση οτι, παρολο αυτο το προηγουμενο και παρα την αναγνωριση απο τον Μαρξ της βασικης σημασιας της *μορφης* της Κομμουνας, η πρωτη αντιδραση του Λενιν στην αυθορμητη εμφανιση των Σοβιετ κατα την επανασταση του 1905 ηταν αρνητικη και εχθρικη. Ο λαος δρουσε διαφορετικα απο κεινο που αυτος, ο Λενιν, ειχε κρινει —με βαση τη “θεωρια” του— οτι επρεπε να κανει ο λαος.
8. Υποθετικη αντικατασταση μιας αρχικης εννοιας που δεν επιβεβαιωνεται αμεσα. Στα λατινικα *spons* δεν ειναι εν χρηση στην ονομαστικη· στις αλλες πτωσεις συνηθως αποδιδεται με το “βουληση”. Αλλα το ελληνικο *σπενδω* (απ' οπου *σπονδη*) σημαινει χυνω υγρο, κανω υγρη θυση (οπως το χιτιπικο *sipant, ispant*)· η αρχικη του εννοια δυσκολα μπορει να διαφοριστη απο το *λειβω, χεω*. Βλ. *E. Benveniste* Λεξικο..., τομ.2, σελ.209 και 224.
9. Η αρχη της “ταυτοτητας”, στην οποια στηριζεται ολη η κληρονομημενη φιλοσοφικη και επιστημονικη σκεψη, ισοδυναμει με τη βεβαιωση οτι ενα τετοιο “περαν”, αν και οταν υφισταται, παντα ειναι μονον “ο βαθμος της αγνοιας μας”. Την συνοδευει η πεπτοιθηση οτι μπορουμε, *de jure*, να ελαττωσουμε αυτον τον βαθμο στο μηδεν. Η πιο συντομη απαντηση σ' αυτο ειναι: *Ιδου η Ροδος, ιδου και το πηδημα*. Μπορουμε με πληρη εμπιστοσυνη να καθισουμε και να περιμενουμε την ημερα που η διαφορα αναμεσα στο *Τριστανος και Ιζολδη* και στο συνολο των “αιτιων” του και των “ορων” του (αστικη κοινωνια του 1850, εξελιξη των οργανων

και της ορχηστρας, υποσυνειδητο του Wagner κλπ.) θα μειωθει στο μηδεν.

10. Μονολοτι θα μπορούσαμε φυσικα να “εξηγησουμε” γιati αυτος ο τυπος επαναστασης δεν πραγματοποιηθηκε το 1956 στην Αιγυπτο, στο Ιραν ή στην Ιαβα.
11. Για μιαν αλλη διασαφηνιση αυτου του τυπου “επιχειρηματων”: ειναι ακριβες οτι μιa απο τις κυριες διαφορες μεταξυ Πολωνιας και Ουγγαριας του 1956 εγκειται στην ικανοτητα του πολωνικου Κ.Κ. να “προσαρμοστει” στα γεγονοτα — ενω το ουγγρικο Κ.Κ. δεν μπορεσε να το κανει. Αλλα γιati το πολωνικο Κ.Κ. επετυχε εκει οπου το ουγγρικο Κ.Κ. απετυχε; Διοτι στην Πολωνια, ακριβως, το κινημα δεν πηγε αρκετα μακρια, πραγμα που επετρεψε στο Κ.Κ. να συνεχισει να υπαρχει και να παιζει το ρολο του — ενω στην Ουγγαρια η βιαιοτητα και ο ριζοσπαστικος χαρακτηρας του κινηματος πολυ γρηγορα εκμηδενισανε το Κ.Κ. Και αυτο “εξηγει” επισης, ως ενα σημειο, τη διαφορετικη σταση του Κρεμλινου σε καθεμια απο τις δυο περιπτωσεις. Οσο το γραφειοκρατικο κομμα στην Πολωνια επιζουσε και κρατουσε, κουτσα στραβα, τα ηνια, η γραφειοκρατια της Μοσχας πιστευε, και οχι αδικα, οτι μπορουσε να αποσχει απο μιαν ενοπλη επεμβαση και να μανουβραρει, εν οψει της βαθμιαιας αποκαταστασης της γραφειοκρατικης δικτατοριας, πραγμα που στο τελος ετσι εγινε. Παρομοια μανουβρα φαινοταν αδυνατη στην Ουγγαρια, οπου το Κ.Κ. ειχε αφανιστει και τα εργατικα Συμβουλια επιβεβαιωναν καθαρα την προθεση τους να διεκδικησουν την εξουσια και να την ασκησουν.
12. Ο καθενας, στη σημερινη κοινωνια, ειχε τη δυνατοτητα, σε περιορισμενη κλιμακα, να παρατηρησει αυτο το σπειρωμα του γραφειοκρατικου εκφυλισμου και της απαθειας στη ζωη των πολιτικων και συνδικαλιστικων οργανωσεων.
13. Ειναι αληθεια οτι στην Ουγγαρια, υπηρξαν αιτηματα για ελευθερες εκλογες για την αναδειξη νεου κοινοβουλιου — και οτι αυτα τα αιτηματα ειχαν, φαινεται, την υποστηριξη των Συμβουλιων. Αυτο ηταν ολοφανερα μιa κατανοητη αντιδραση στην προηγουμενη κατασταση πραγματος, στην κατασταση της γραφειοκρατικης δικτατοριας. Το προβλημα των αντιστοιχων ρολων και εξουσιων αυτου του κοινοβουλιου και των Συμβουλιων, αν η επανασταση ειχε τη δυνατοτητα να αναπτυχθει, μενει φυσικα ανοιχτο. Κατα τη γνωμη μου η αναπτυξη της εξουσιας και των δραστηριοτητων των Συμβουλιων θα κατεληγε ειτε στη βαθμιαια ατροφια του κοινοβουλιου ειτε σε αντιπαραθεση μεταξυ αυτου και των Συμβουλιων.
14. Πρβ. το αρθρο μου “Socialisme ou Barbarie” στο *Socialisme ou Barbarie*, No 1, Μαρτιος 1949, αναδημοσιευμενο τωρα στο *La Societe bureaucratique*, τομ. 1, ιδιως σελ. 164-173. Επισης “Le role de l' ideologie bolchevique dans la naissance de la bureaucratique” στο *S. ou B.* No 35, Ιανουαριος 1964 αναδημοσιευμενο τωρα στο *L' experience du mouvement ouvrier*, τομ. 2 σελ. 384-416. **Οσο απιστευτο κι αν φαινεται, ο Λενιν και ο Τροτσκι βλεπανε στην οργανωση της εργασιας, στη διευθυνση της παραγωγης κλπ. προβληματα καθαρωσ τεχνικα, που δεν ειχαν τιποτε να κανουν, κατα τη γνωμη τους, με τη**

“φυση της πολιτικης εξουσιας”, η οποια παρεμενε “προλεταριακη”, εφοσον την ασκουσε το “κομμα του προλεταριου”. Ηχω αυτου ειναι ο ενθουσιασμος τους για την καπιταλιστικη “ορθολογηση” της παραγωγης, τον τευλορισμο, την εργασια με το κομματι κλπ. Οτι αυτη η σταση ανταποκρινεται πραγματι στη σκεψη του ιδιου του Μαρξ στα βαθυτερα της στρωματα, προσπαθησα να το δειξω στο δευτερο απ’ τα αρθρα που αναφερα παρα πανω και σε πολλα αλλα κειμενα.

15.

<http://is.gd/9O4tUL>

Προσπαθησα να δειξω οτι αυτη η “ορθολογικη” οργανωση ειναι πραγματι, απ’ την ουσια της και τη φυση της, *ανορθολογικη*, γεματη αντιφασεις και ασυνεπειες, στο “*Sur le contenu du socialisme, II*”, *S. ou B* No 22 Ιουλιος 1957· “*Sur le contenu du socialisme, III*”, που αναφερω στη σημειωση 2 παραπανω· “*Le mouvement revolutionnaire sous le capitalisme moderne, II*” *S. ou B.* No 32 Απριλιος 1961. *Δεν μπορεί να υπαρξει “ορθολογικη” βαση για μια ιεραρχικη-γραφειοκρατικη οργανωση στις συγχρονες συνθηκες (εν αντιθεσει, πχ. με τις συνθηκες του “μανταρινου της Κινας”).* “Γνωση”, “ταλεντο”, “πειρα” *επρεπε* να ειναι τα κριτηρια επιλογης και διορισμου: και *δεν μπορούν να ειναι*. Οι “λυσεις” των προβληματων που αντιμετωπιζει η οργανωση (επιχειρηση, διοικηση, κομμα κλπ) καθοριζονται απο τα ασταθη αποτελεσματα της παλης για την εξουσια, που μονιμως κανουν μεταξυ τους ανταγωνιστικες γραφειοκρατικες ομαδες, ή μαλλον *κλικες και φατριες*, που ειναι, οχι τυχαια ή ανεκδοτικα φαινομενα, παρα κεντρικα στοιχεια στη λειτουργια του γραφειοκρατικου μηχανισμου. Η ιδεα μιας “τεχνοδομης” καθαυτην ειναι φενακη: ειναι αυτο που η γραφειοκρατια θα ηθελε να πιστευει ο κοσμος. Αυτοι που ειναι στην κορυφη, ειναι εκει οχι ως ειδικοι σ’εναν τεχνικο τομεα, αλλα ως ειδικοι στην τεχνη ν’ αναρριχωνται σε ολη την κλιμακα της γραφειοκρατιας. Κατα την επεκταση του, ο γραφειοκρατικος μηχανισμος ειναι αναγκασμενος να αναπαραγει στους κολπους του τη διαιρεση της εργασιας που επιβαλλει ολο και περισσοτερο στο συνολο της κοινωνιας. Ετσι καταληγει να ειναι χωρισμενος, ξενος προς τον εαυτο του, και προς την δημιουργικη ουσια των προβληματων. Καθε “ορθολογικη” συνθεση γινεται ετσι αδυνατη. Ωστοσο πρεπει βεβαια να υπαρξει καποια συνθεση. Πρεπει βεβαια στο τελος να ληφθουν αποφασεις. Και λαμβανονται - στο οβαλ Γραφειο (ή κατω απο τους τρουλους του Κρεμλινου, αντιστοιχως) αναμεσα στους Νιξον τους Ερλιχμαν, τους Χαλντεμαν και αλλους μικροεγκληματιες νοημοσυνης κατω απ’ το κανονικο. Ειναι η αποθεωση της “τεχνοδομης” της “επιστημονικης διοικησης” κλπ. - οπως οι επιδοτησεις της Λοκχηντ ειναι η αποθεωση του “τελειως τελειου συναγωνισμου”, της “αριστης λειτουργιας με τους μηχανισμους της ελευθερης αγορας” και λοιπα, προσφιλη στους καθηγητες της οικονομιας.

16.

Αυτο ειναι ανικανοι να το ιδουν οι σημερινοι μαρξιστες, που επιμενουν να μιlane για “παραγωγη εμπορευματων” στην Δυση και για σοσιαλισμο”, οσο “εκφυλισμενος” και “παραμορφωμενος” κι αν ειναι, στην Ανατολη.

17.

Η ιδεα μιας τεχνικης “ουδετερης”, καθως και η ιδεα οτι ο καπιταλιστικος “εξορθολογισμος” ειναι εξορθολογισμος χωρις εισαγωγικα, ειναι κεντρικη, αν και λιγο πολυ κρυμμενη στη σκεψη του Μαρξ. Πβλ. τα κειμενα που αναφερω στις σημειωσεις 13 και 14 παραπανω.

18.

Φτάνουμε στα ίδια συμπεράσματα όταν εξετάζουμε την πραγματικότητα της παραγωγής, δηλαδή τη συμπεριφορά και τους αγώνες των εργαζομένων σ' ολό τον βιομηχανικό κόσμο, στην Ανατολή όσο και στη Δύση. Εναντίον της καταναγκαστικής “οργάνωσης” και της “πειθαρχίας στην εργασία”, που επιβάλλονται απ' έξω, οι εργάτες αγωνίζονται σταθερά, παντού. Αυτός ο αγώνας δεν είναι, και δεν μπορεί να είναι, αποκλειστικά “αρνητικός”: δεν είναι μόνο αγώνας “εναντίον της εκμεταλλεύσης”, είναι αναγκαστικά, και ταυτοχρόνα, αγώνας για μίαν άλλη οργάνωση της παραγωγής. Οι εργαζόμενοι μαχονται εναντίον της εκμεταλλεύσης *μέσα* στην παραγωγή, δηλαδή ως εργάτες πάνω στην εργασία τους, και για να μπορούν να κάνουν την εργασία τους (αλλιώς χάνουν ή τη θέση τους ή χρημάτα). Για να το κάνουν αυτό, πρέπει το μισό χρόνο να εργαζονται *εναντίον των κανόνων* - γιατί το να εργαζονται σύμφωνα με τους κανόνες (working to rule, “απεργία ζηλού”) είναι το καλύτερο μέσο να προκαλέσουν άμεσα χάος στην παραγωγή (ακόμα ένα ωραίο δείγμα της “ορθολογικότητας” της καπιταλιστικής παραγωγής). Έτσι οι ατυπες ομάδες εργατών έχουν από τώρα να ορίσουν και να εφαρμόσουν, όχι απλή αλλά διπλή “πειθαρχία στην εργασία”: πειθαρχία που αποβλέπει ταυτοχρόνα να “πολεμήσει τον εργοδότη” και να προετοιμάσει μια “δικαίη ημέρα εργασίας” (a fair day's work).

19.

Εξέτασα μερικά απ' αυτά τα προβλήματα —τα πιο “άμεσα” κατά τη γνώμη μου— στο “Sur le contenu du socialisme II” Ιουλίου 1957, που αναφέρα στη σημ. 15 παραπάνω.